

”ISYYTTÄ ETSIMÄSSÄ – VANHEMMUUTTA TUKEMASSA”

Päihteitä käyttävien isien kokemuksia kuntoutuksen Isä-
teemaviikosta

Hannele Räsänen

Opinnäytetyö, syksy 2014

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Oulun toimipiste

Terveystieteiden koulutusohjelma

Mielenterveystyö

Sosionomi YAMK

TIIVISTELMÄ

Räsänen, Lea Hannele. ”Isyyttä etsimässä – vanhemmuutta tukemassa.” Diak Oulu, syksy 2014, 52s., 8 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Terveystieteiden koulutusohjelma, Mielen-terveystyö, sosionomi YAMK.

Isyys ja vanhemmuus ovat miesten elämässä tärkeä ja heitä tulisi tukea siihen kaikissa elämän vaiheissa. Päihteitä käyttävät miehet jäävät usein ilman isänä ja vanhempana olemisen oikeutusta. Sosiaali- ja terveysalalla päihteitä käyttävät isät mielletään usein päihdeongelmaisiksi, ei isiksi. Myös päihteitä käyttävät isät tarvitsevat ja haluavat tukea omaan isyyteensä, vanhemmuuteen sekä päihteiden käytön vähentämiseen tai lopettamiseen.

Tämän opinnäytetyön lähtökohtana oli yhteistyö Kuopion seudun päihdepalvelusäitiön ja Kehittämiskeskus Tyynelän kanssa. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on nostaa esiin isien kokemuksia päihdekuntoutuksessa vietetystä kuntoutusjaksoista, ja siellä annetusta ja saadusta tuesta isyydelle, vanhemmuudelle ja päihteettömyydelle. Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä ymmärrystä päihteitä käyttävien isien kuntoutumista estävistä ja edistävästä tekijöistä.

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä on kvalitatiivinen eli laadullinen tapaustutkimus. Opinnäytetyöllä kerättiin isien kokemuksia päihdekuntoutuksessa saamastaan tuesta isyyteen ja vanhemmuuteen. Tutkimusaineisto kerättiin puolistrukturoidulla avoimella ryhmähaastattelulla, kuntoutusryhmistä saadusta materiaalista, havainnoimalla isiä ja palautelomakkeella. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Kuntoutuksesta saatu tuki oli isille tärkeää. Isät haluavat olla lastensa kasvussa ja kehityksessä mukana. Yhdessä olo ja ajanvietto lasten kanssa oli isille tärkeää. Oma raitistuminen lisäsi voimavaroja ja paransi isänä olemisen mahdollisuutta. Tärkein kuntoutumista tukeva asia oli lapset ja perhe. Kuntoutumista suurimpana estävänä tekijänä nähtiin alkoholilta vapautuvan ajan käyttö mielekkäästi.

Johtopäätöksinä voidaan todeta, että päihdekuntoutuksella voidaan tukea miesten isyyttä ja vanhemmuutta. Eri asiakasryhmille suunnatuille kuntoutusjaksoille päihdekuntoutuksessa on tarvetta. Käytännön tavoitteena tulisi eri asiakasryhmille suunnattuja päihdekuntoutusjaksoja kehittää lisää.

Asiasanat: alkoholiriippuvuus, päihdekuntoutus, isyys, vanhemmuus, kuntoutuminen, isyyden ja vanhemmuuden vahvistuminen, tapaustutkimus

ABSTRAC

Räsänen, Lea Hannele, "Finding fatherhood - supporting parenthood." 52p., 8 appendices. Language: Finnish, Oulu, Autumn 2014.

Diakonia university of applied sciences. Degree Programme in Health Promotion, Mental Health Work. Degree: Master of Social Services.

Fatherhood and being a parent are important phases in men's life and they should be supported at every stage of life. Men with drug and alcohol dependencies are often denied the right of being a parent, or a father. They are defined by their substance issues, rather than being a parent. As all parents and fathers, they also require support and guidance concerning their parenting, fatherhood and abstinence from harmful substances.

This thesis is based on a co-operative effort between Kuopion seudun Päihdepalvelusäätiö and Kehittämiskeskus Tyynelä Finland, aiming to shed light on the experiences had by the fathers who have gone through a rehabilitation programme and the intended and perceived supportive elements they had received during this time regarding their fatherhood, parenting and remaining abstinent. The goal is to increase the level of understanding about the factors that either advance or impede their rehabilitation process.

This thesis was a qualitative research. The research material was gained from rehabilitation groups by observing fathers, through group interviews and from feedback questionnaires. The data was gathered using a semi-structured open group interview and further analyzed making use of a data-driven content analysis.

The results suggested that the support gained during the rehabilitation programme was deemed important by the subjects and that the fathers involved wished to be a part of their children's everyday lives. Sobriety and abstinence increased the resources necessary for being a father, while the strongest supportive element was the presence of family and the children themselves. The greatest impeding factor and threat to rehabilitation was finding meaningful ways to fill the subject's free time without the substances they had previously abused.

In conclusion it can be said that substance rehabilitation can act a great role in support of men's fatherhood and parenthood. Customized rehabilitation programme for different client groups are needed. Practical applications should be oriented to developing these programme to better serve the needs of these distinct client groups.

Keywords: alcohol dependency, drug rehabilitation, fatherhood, parenthood, rehabilitation, reinforcing fatherhood and parenthood, case study

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUKSEN TAUSTAA.....	8
2.1 Erilaisia isyyden ja vanhemmuuden muotoja	8
2.2 Mitä alkoholiriippuvuus on?	11
2.3 Riippuvuus perheen näkökulmasta.....	12
2.4 Päihdekuntoutus ja kuntoutuminen hyvinvoinnin tukena	14
3 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET, TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	17
4 TUTKIMUKSEN METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT	18
4.1 Tutkimuksen menetelmät.....	18
4.2 Tutkimusaineisto.....	20
4.3 Palautelomakkeiden käyttö ja hyödyntäminen	20
4.4 Isä-teema viikko.....	21
5 AINEISTON ANALYSOINTI.....	23
6 TUTKIMUSTULOKSET	26
6.1 Isien kokemus riittävän hyvästä isyydestä	26
6.2 Isien kokemus saamasta tuesta vanhemmuuteen	28
6.2.1 Saatu tuki tunnetyöskentelyyn	29
6.2.2 Isien saama tuki omiin arvoihin	31
6.2.3 Isien saama tuki voimavaroihin	32
6.4 Isien kokemus kuntoutumista edistävästä ja estävästä tekijöistä.....	33
6.5 Palautelomakkeista saatu palaute Isä-teemaviikosta	35
7 TULOSTEN TARKASTELU JA POHDINTA.....	38
7.1 Tulosten tarkastelua olennaisissa kysymyksissä.....	38
7.2 Opinnäytetyön eettisyyden ja luotettavuuden pohdintaa.....	40
7.3 Oman ammatillisuuden kehittyminen	42
7.4 Opinnäytetyön hyöty ja kehittämissuhteet.....	44
LÄHTEET	46
LIITTEET	53
Liite 1. Havainnointilomake	53
Liite 2. Teemahaastattelurunko.....	55

Liite 3. Tutkimuskysymyksiä kuvaavia ilmaisuja.....	56
Liite 4. Isien elämän arvot	58
Liite 5. Tutkimuslupahakemus.....	59
Liite 6. Lupa hoitorekisterin käyttämisestä	61
Liite 7. Kutsukirje ryhmähaastatteluun	62
Liite 8. Suostumus haastatteluun	63

1 JOHDANTO

Tutkimuksellinen mielenkiintoni isiä kohtaan on saanut alkunsa työskennellessäni päihteitä käyttävien isien kanssa jo useamman vuoden ajan. Heidän kertomansa kokemukset siitä, miten he ovat jääneet isänä olemisen ulkopuolelle. Palvelujärjestelmä ei heidän kertoman mukaan ole riittävästi tukenut heidän isyyttä ja vanhemmuutta. Isyys ja sen tukeminen on noussut tällä vuosisadalla mediassa keskustelun aiheeksi ja se on saanut myös meidät päihdetyössä kiinnittämään asiaan huomiota. Isiä on tutkittu eri näkökulmista kuten Isät ja työ, jossa tutkimuksen kohteina olivat työn ja perheen yhteensovittaminen ja miten työttömyys vaikuttaa isyyteen. Päihteitä käyttäviä äitejä on tutkittu paljon, mutta päihteitä käyttävät isät ovat jääneet äitiyden varjoon.

Sosiaali- ja terveystyössä on perinteisesti keskitytty työskentelemään äitikeskeisesti. Vielä nykyisinkin isät jätetään huomioimatta, koska oletetaan, että lasten hoito- ja kasvatusvastuu ovat ensisijaisesti äitien vastuulla. Äidin ja lapsen välistä kiintymys- ja vuorovaikutussuhdetta tuetaan erilaisin keinoin, mutta isät jäävät tämän tuen ulkopuolella. (Tienvieri 2011, 74 – 75.) Huomioimalla isät paremmin on sillä myönteinen vaikutus isän ja lapsen välisen kiintymys- ja varhaisen vuorovaikutussuhteen kehittymiselle. Se on koko perheen hyvinvointia edistävä tekijä. Isällä nähdään olevan tärkeä rooli lastensa vanhempana. (Hellstén & Salonen 2011, 6; Mesiäislehto-Soukka 2008, 1.)

Päihteiden käytöstä puhuminen on edelleen tabu, varsinkin kun siihen liittyy vanhemmuus ja isyys. (Kosonen 2011, 685). Sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluissa päihteitä käyttävät isät saattavat jäädä tuki- ja hoitotilanteissa huomioimatta, koska emme ehkä ajattele, että myös päihteitä käyttävillä miehillä saattaa olla lapsia. Myös kansainvälisissä tutkimuksissa miesnäkökulma on jäänyt vähäiseksi. Äitiyttä ja naiseutta on tutkittu paljonkin osana päihdetutkimusta. (McMahon & Rounsaville 2002, 1110.)

Opinnäytetyö on osa Kehittämiskeskus Tyynelän Erityisesti Isä-hanketta. Kehittämiskeskus Tyynelä on erikoistunut riippuvuustyön kehittämiseen. Kehittämispalvelun lähtökohtana on ihmisten hyvän elämän ja arjen turvaaminen. Erityi-

sesti Isä-hankkeessa, joka toteutetaan vuosina 2013 - 2016, lisätään ja vahvistetaan päihteitä käyttävien isien osallisuutta vanhemmuuteen ja isyyteen erilaisissa vanhemmuuden tilanteissa ja perhemuodoissa. Opinnäytetyöllä tuotetaan hankkeelle tietoa siitä, miten isät kokevat isyyden ottamisen päihdekuntoutuksen keskiöön. Lisäksi työllä halutaan tuoda päihteitä käyttävien isien ääni esiin. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset on laadittu hankkeen tavoitteiden pohjalta. Erityisesti Isä -hanke toimii Kuopiossa, Jyväskylässä, Mikkelissä, Pieksämäellä ja Varkaudessa. Hanketta rahoittaa raha-automaattiyhdistys. Opinnäytetyön toisena osapuolena on Kuopion seudun päihdepalvelusäätiö, jonka Integroidussa kuntoutuksessa Isä- teemaviikko toteutettiin.

Opinnäytetyön tutkittavina ilmiönä ovat isyys, vanhemmuus, päihteettömyys ja kuntoutus. Opinnäytetyön avulla perehdyn isyyden ja vanhemmuuden käsitteisiin. Tässä opinnäytetyössä isyyden käsite on vapaa ja tutkimukseen osallistuvien isien määritelmää isyydestä ei yleistetä, vaan tarkastellaan sitä juuri siitä näkökulmasta, miten isät nämä käsittävät itselleen. Opinnäytetyöllä saadaan tietoa isien kokemuksista kuntoutusjaksolta saamasta tuesta isyyteen ja vanhemmuuteen havainnoimalla ja ryhmähaastattelemalla isät. Työn viitekehys kehittyy keskeisten isyyden, vanhemmuuden, päihteettömyyden ja kuntoutuksen käsitteille.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTAA

2.1 Erilaisia isyyden ja vanhemmuuden muotoja

Isyyttä on vuosikymmenien saatossa tutkittu monesta eri näkökulmasta. Esimerkiksi Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisusarja (Mykkänen & Aalto 2010) selvitti viimeisen parin vuosikymmenen aikana Suomessa eri aloilla tehtyä isyyttä käsittelevää tutkimusta. Tutkimusta isistä on tehty muun muassa isäksi tulosta lapsen hankinnan, lapsen odotuksen ja perhevalmennuksen sekä isä synnytyksessä näkökulmista. Isänä olemista on tutkittu sitoutuneen isän ja jaetun vanhemmuuden, isän vastuun, yksinhuoltaja- ja sijaisisyyden sekä nuorten näkemyksiä isistä ja isyydestä näkökulmista. (Mykkänen 2010, 50 – 62.) Vekurinmäki-Kosken pro gradu-tutkimus keräsi miesten kokemuksia isyydestä ja sen huomioimisesta sosiaalitoimessa. Lehtosen opinnäytetyö käsittelee voimaannuttavaa valokuvausta päihderiippuvaisen miehen isyyden tukena.

Tänä päivänä isyyden ja vanhemmuuden käsitettä on vaikea määritellä, koska perhemuodot ovat vuosikymmenien saatossa muuttuneet ja moninaistuneet. Jouko Huttunen on jakanut isyyden kolmeen tasoon: kulttuuriseen, yhteiskunnalliseen ja perheiden isyyteen. (Huttunen 1999, 169 -177.) Kulttuurisella isyydellä Huttusen mukaan on abstraktein taso. Tähän isyyden muotoon liittyy stereotyyppiä, uskomukset, asenteet ja ennakkoluulot ja se kuvaa kullakin aikakaudella vallitsevaa isyyden muotoa. Yhteiskunnallisella isyydellä hän tarkoittaa sellaisia isyydestä vallitsevia käsityksiä, jotka ohjaavat yhteiskunnallisia ratkaisuja kuten perhe- tai työelämäpolitiikkaa. Perheiden isyyden hän puolestaan määrittelee ruohonjuuritasolla tapahtuvaa isyyttä, joka kattaa sekä äitien että isien käsitykset ja ajatukset isyydestä. (Huttunen 1999, 169 -177.) Mies voi olla isä myös tietämättään ja silloin hänellä ei ole vanhemman oikeuksia, velvollisuuksia ja vastuuta lapsesta. Tämä erottaa isyyden ja vanhemmuuden toisistaan.

Isyys ja vanhemmuus voidaan jakaa myös biologiseen, juridiseen, sosiaaliseen ja psykologiseen isyyteen ja vanhemmuuteen. (Huttunen 2001, 58 – 67.) Biologinen isyys ja vanhemmuus ovat aina lapselle merkityksellisiä, koska vanhempi luovuttaa lapselleen periytyviä ominaisuuksia, kuten periytyvät sairaudet ja

geenit. Huttusen, 2012, mukaan Biologisessa vanhemmuuskäsityksessä korostuvat leimautuminen, varhainen vuorovaikutus, ”taianomainen” kiintymyssuhde ja fyysisuus. (Huttunen, 2012.) Juridiseen isyyteen liittyvät oikeudet ja velvollisuudet ja juridiseksi isäksi voi tulla avioliiton isyysolettaman, isyyden tunnistamisen tai vahvistamisen sekä adoption nojalla. (Huttunen 2001, 60.)

Sosiaalisen isyyden ja vanhemman käsite on tullut kieleemme lähinnä kasvatustieteen vanhemman käsitteen sijalle. Sillä tarkoitetaan perheeseen kuuluvaa aikuista, joka ei ole lapsen biologinen eikä usein juridinenkaan vanhempi, mutta käytännössä kuitenkin monella tapaa vanhemman asemassa. Sosiaalisen isyyden ja vanhemman määrittelyssä keskeistä on lapsen kanssa yhteisen arjen jakaminen: sama osoite ja koti sekä päivittäinen yhdessäolo eri muodoissaan. Suomalaisissa uusperheissä sosiaalisena vanhempana on tyypillisesti mies. Sosiaalisen isän ongelmana voi olla se, että hänellä ei välttämättä ole lapsen mielessä oikeuksia kasvattajana. (Huttunen 2012; 2001, 67.)

Psykologista isyyttä ja vanhemmuutta taas luonnehditaan usein vanhemman ja lapsen vastavuoroisella kiintymyksellä ja se on tunnepohjaista kiintymykseen perustuvaa. Tämän tunnistaa siitä, kun lapsella on miehelle tunnepitoisia merkityksiä, jotka herättävät hänessä halun hoivata ja suojella lasta. Auttaa ja tukea lasta henkisesti sekä olla läsnä lapsen elämässä ja viettää aikaa yhdessä. Psykologinen isyys määrittyy lapsen kautta, ketä lapsi pitää isänään, kehen hän turvaa ja on kiintynyt ja kenellä on riittävästi arvovaltaa hänen kasvatuksessa. (Huttunen 2012; 2001, 64 – 65.)

Vanhemmuuteen ei synnytä vaan siihen kasvetaan. Miehen isyys ja vanhemmuus alkavat kun ensimmäinen lapsi syntyy tai saapuu perheeseen. Isyydessä ja vanhemmuudessa on monta puolta kuten tunnesuhde, huolenpito, kasvataminen ja taloudellinen vastuu. Isyys ja vanhemmuus ovat siis paljon muutakin kuin tunnetta. Etenkin erotilanteissa nämä isyyden ja vanhemmuuden erilaiset puolet tulevat näkyviksi. (Schmitt 2003, 307; Kuronen 2003, 113 – 114.). Eron jälkeen isä saattaa etäännyä lapsistaan, koska ero voi olla niin ahdistava kokemus tai lasten äiti estää tapaamiset. Eron jälkeen isyys näyttäytyy ristiriitaisena ja kun kuvioihin mukaan tulee alkoholi, isän rooli lasten elämässä ohenee ja heikkenee ja isästä tulee niin sanottu etä-isä. (Mykkänen 2010, 70.) Kaikki isä-

viikolle osallistuneet isät olivat biologisia etä-isiä. Isä-viikon isistä osa koki olevansa juridisia isää, koska heillä oli vain velvollisuuksia, ei oikeuksia. Muutama heistä koki olevansa myös sosiaalinen isä, he eivät asuneet lasten kanssa, mutta jakoivat arjen lapsen/lasten kanssa ja antoivat heille huolenpitoa ja hoivaa. (Huttunen 2001, 62 -63.)

Etä-isä on lapsen biologinen ja juridinen isä, mutta hän asuu pysyvästi erillään lapsestaan/lapsistaan. Lapsi asuu virallisesti äidin kanssa, mutta tapaa isäänsä sovittuina ajankohtina. Isä ei kuulu samaan talouteen lapsen eikä lapsen äidin kanssa. Kun vanhemmat ovat avioliitossa ja isä asuu toisella paikkakunnalla esimerkiksi työn vuoksi, niin tämä ei tee hänestä vielä etä-isiä. Avoliiton ainoa todiste on yhteinen osoite, mutta kun avopuolisot asuvat eri osoitteissa, tekee tämä tilastollisesti miehestä etä-isän parisuhteen laadusta riippumatta. Osa etäisyyksistä voi olla suunniteltua, koska vanhemmuutta ei ole haluttu jakaa siten, että asuttaisiin yhdessä. Tämä voi johtua useista syistä, esimerkiksi yksinhuoltajan tietyt sosiaaliudut ovat paremmat kuin kahden vanhemman perheissä, isä voi olla väkivaltainen tai hän käyttää runsaasti alkoholia. (Huttunen 2001, 99 – 101.)

Lapsen ja vanhemman välinen suhde on erityinen ja herkkä ja siksi sitä tulisi tukea kaikissa elämän tilanteissa. Elämän kriisitilanteissa isän kohdalla on enemmän epävarmuustekijöitä kuin äidillä, koska edelleen vallitsee vahva käsitys siitä, että äiti on lapselle paremmin sopiva vanhempi kuin isä. Isän puuttuminen lapsen elämästä altistaa etenkin poikia rikoksiin, mutta isän puuttuminen näkyy myös sekä tyttöjen että poikien fyysisen hyväksikäytön lisääntymisenä ja laiminlyöntinä. (Mesiäislehto-Soukka 2008, 19 – 20.) Päihteitä käyttäville isille lapset antavat merkityksen elämälle ja motivoivat heitä raitistumaan tai ainakin hillitsee juomista. Vanhemmuudesta he saavat voimavaroja ja se on toipumista tukeva elementti. (Ruisniemi 2006, 175 - 176). Tässä tutkimuksessa mukana olleet isät olivat lasten synnyttyä lähivanhempia ja lähi-isiä. Vasta avo- ja avioeron jälkeen vanhemmuus oli muuttunut etävanhemmuuteen ja etäisyyteen. Osa isistä pitää edelleen tiivistä yhteyttä lapsiin ja heitä voidaan pitää edelleen lähivanhempina ja lähi-isinä.

2.2 Mitä alkoholiriippuvuus on?

Terve riippuvuus on elämälle välttämätöntä ja se on ihmisen olemassaolon perusta, koska se tukee lajin säilymistä, on elämää ylläpitävä voima ja auttaa sitoutumaan sosiaaliseen yhteisöön. Lisäksi riippuvuus liittyy tarpeeseen kokea mielihyvää. *Mielihyvähakuisuus ja riippuvuus ohjaavat ihmisen käyttäytymistä.* (Irti Huumeista ry.) Alkoholiriippuvuudesta sairautena on kyse silloin kun ihminen ei pysty olemaan ilman alkoholia ja se hallitsee hänen koko hänen elämänsä. Alkoholinkäyttö on pakonomaista ja ”elämälle” välttämätöntä eli kun henkilön ongelmakäyttö on saavuttanut vakavimman asteen. ICD 10:n mukaan alkoholiriippuvuudesta voidaan puhua kun ihmisellä on voimakas halu tai pakonomainen tarve käyttää alkoholia eli sen on hänen ”elämälleen” välttämätön. Riippuvaisella ihmisellä on heikentynyt kyky hallita juomistaan, kun sen aloittaa on lopettaminen vaikeaa ja määrät runsaita. Käytön lopetettuaan tai vähennettyä tulee vieroitusoireita. Kyky sietää alkoholia eli toleranssi on kasvanut. Kiinnostus muihin mielihyvänlähteisiin ja kohteisiin vähentyy ja lopulta ne jäävät kokonaan pois kun kaikki aika menee alkoholin käyttöön ja toipumiseen. Alkoholien käyttö jatkuu haitoista huolimatta. (THL, Neuvoa-antavat.) Kun kolme näistä kriteereistä täyttyy 12 kuukauden aikana, voidaan ihminen diagnosoida päihderiippuvaiseksi. (THL, Neuvoa-antavat.)

Riippuvuus voidaan jakaa fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen riippuvuuteen. *Fyysinen riippuvuus* on sitä, kun ihmisen elimistö on tottunut alkoholiin ja osaa kaivata sitä niin sanotun normaalin olotilan saavuttamiseksi, toleranssi kasvaa ja tulee vieroitusoireita kuten erilaisia kipuja, kouristuksia, vapinaa, hikoilua ja univaikeuksia. *Sosiaalinen riippuvuus* on riippuvuutta alkoholia käyttävään ryhmään, esimerkiksi kaveripiiri muodostuu alkoholia käyttävistä ihmisistä. Juovat kaverit tai ympäristö synnyttää ja ylläpitää ryhmään kuuluvuuden ja hyväksytyksi tulemisen tunnetta. Sosiaalinen riippuvuus voi ilmetä jo ennen varsinaista riippuvuussairautta. *Psyykkisestä riippuvuudesta* on kyse silloin, kun alkoholin käyttö on niin sanottua opittua käyttäytymistä, eli siitä on tullut tapa hakea pikatydytystä ja/tai pakokeinoa vaikeisiin asioihin ja ongelmiin. Alkoholien puute aiheuttaa muun muassa hermostuneisuutta, ahdistuneisuutta, masennusta, passiivisuutta ja aloitekyvyttömyyttä. (Irti Huumeista ry.)

Lisäksi alkoholiriippuvuus voidaan jakaa kahteen eri tyyppiluokkaan. Tyypin 1 riippuvuudelle tunnusomaista on niin sanottu tuuriuoppous eli ihminen voi olla pitkiäkin aikoja juomatta, mutta aloitettuaan juomisen hän ei pysty sitä itse lopettamaan. Tyypin 2 riippuvuudelle puolestaan tunnusomaista on se, että juominen on jokapäiväistä eikä ihminen pysty kieltäytymään alkoholista. Lisäksi voidaan puhua myös geeniperimästä, mutta tämä ei yksinomaan selitä alkoholismia. Perintötekijöillä on ympäristötekijöitä suurempi vaikutus alkoholismin kehittymisessä. Riippuvuudelle altistavat perintötekijät lisäävät alkoholisoitumisen riskiä 50 %:a. Riippuvuuden syntyyn tarvitaan kuitenkin aina altistumista alkoholille, geenit eivät siis pelkästään voi selittää kenenkään alkoholisoitumista. (THL, neuvoa-antavat.) Tässä työssä kaikki isät olivat alkoholiriippuvaisia ja heillä esiintyi sekä tyypin 1 että tyypin 2 alkoholiriippuvuutta.

2.3 Riippuvuus perheen näkökulmasta

Riippuvuuden määrittely liittyy aina vallitsevaan aikakauteen ja on oman kulttuurinsa tulos. (Ruisniemi 2006, 15). Riippuvainen henkilö ei ole täysipainoisesti läsnä perheen arjessa, loukkaa läheisiään tahtomattaan ja koko perhe kärsii tilanteesta. Riippuvuuksista kärsivä antaa osan tai jopa kokonaan itsensä riippuvuuden kohteelle eikä parisuhteelle ja perheelle jää aikaa. Riippuvuuteen sairastunut henkilö salailee ja piilottelee riippuvuuttaan ja hän saattaa vähätellä tilannettaan eikä pysty myöntämään ongelmaansa. Riippuvuus tuo mukanaan häpeän tunteen kontrollin menettämisestä. (Vaaranen, Oulasmaa & Leinonen.)

Miten sitten erottaa rakkaus riippuvuudesta? Rakkaus on avoin järjestelmä, jossa perheenjäsenillä on tilaa yksilölliseen ja henkiseen itsensä kehittämiseen, kasvamiseen ja toive muidenkin kehittymisestä ja kasvamisesta. Perheenjäsenillä on sekä erillisiä että yhteiset harrastukset. Perheenjäsenten kesken vallitsee luottamus ja avoimuus sekä keskinäinen arvostus ja loukkaamattomuus. Perheessä on tilaa tunteiden tutkimiseen ja kyky nauttia myös yksinolosta. (Beattie 1999, 125 – 126.)

Riippuvuus puolestaan on suljettu järjestelmä, joka perustuu turvallisuuteen ja mukavuuteen. Se ilmenee toisen osapuolen käyttäytymisen vahtimisena ja oma

identiteetti ja minäkuva ovat riippuvaisia toisten hyväksynnästä. (Beattie 1999, 125 – 126.) Riippuvuus aiheuttaa perheessä paljon riitoja ja mielipahaa.

Raitasalo ja Holmila 2012, toteavat, että monet päihteitä runsaasti käyttävät vanhemmat laiminlyövät tehtäviään. He eivät pysty luomaan turvallista arkea eivätkä vastaa lapsen tarpeisiin. Päihteitä käyttävien perheiden lasten elämää leimaavat vastuunotto aikuisten tehtävistä, arkielämän jatkuva kaoottisuus, sosiaalinen eristyminen, taloudelliset ongelmat ja huoli tulevasta. Lasta pelottavia riitoja ja väkivaltaa esiintyy enemmän kuin keskivertoperheessä. (Raitasalo & Holmila 2012, 54.) Tämän vuoksi päihteitä käyttävissä perheissä lapset ottavat tiettyjä rooleja, joita ovat:

Taakankantaja, joka näyttäytyy ulospäin itsenäisenä, vastuuntuntoisena, suorittajana, kilttinä ja miellyttävänä pikkuaikuisena. Sisältäpäin kokee riittämättömyyttä, tarpeettomuutta, pelkoa, yksinäisyyttä, hämmennystä, syyllisyyttä.

Ongelmalapsi, näyttäytyy ulospäin kielteisenä käytöksenä, uhmakkuutena, suunnittelemattomuutena, päihteiden käyttönä, vetäytymisenä ja sisältäpäin kokee hylätyksi tulemista, vihaa, syyllisyyttä, mustasukkaisuutta, yksinäisyyttä, loukkaantuneisuutta.

Unohdettu lapsi, on ulospäin näkymätön, hiljainen, vetäytyvä, jonka on vaikea ystävystyä, korvikkeina televisio, ruoka ja kirjat, joka on sisältäpäin kaaosmainen, yksinäinen, riittämätön.

Lemmikki, on ulospäin epäkypsä, manipuloiva, hurmaava ja huomionkeskipiste ja sisältäpäin on syyllinen, ei koe olevansa tärkeä, on riittämätön ja tuskainen. (Paunu 2009.)

Triadi-suhteessa on lapsi, äiti ja isä. Isä voi usein kokea lasten synnyttyä ulkopuolelle jäämisen tunnetta, koska äidin ja lapsen välinen symbioosi on niin voimakas. Kuvaan voi astua ”salarakas” eli alkoholi, joka houkuttelee muun muassa autotalliin, pois perheen luota. Päihteitä käyttävä perhe oirehtii ja perheessä herää epäily, huoli, hämmennys, arjen hämärtyminen, vastuun siirtäminen toiselle vanhemmalle tai lapselle/lapsille, sulkeutuminen, järkeily, syyttely ja lopulta sopeutuminen tilanteeseen. (Paunu 2009.) Päihteitä käyttävässä perheessä

lapsen näkökulmasta katsoen perhe-elämästä tulee monin tavoin arvaamatonta ja pelottavaa. (Solantaus 2013, 5.)

2.4 Päihdekuntoutus ja kuntoutuminen hyvinvoinnin tukena

Päihdekuntoutus rakentuu sosiaaliselle perustalle ja päihteitä käytetään aina jossakin sosiaalisessa kontekstissa. Tämä tulisi ottaa huomioon myös kuntoutuksessa. (Lahti & Pienimäki 2004, 137.) Päihdekuntoutus on vuorovaikutuksellinen prosessi kuntoutujan, kuntoutuksen työryhmän ja toisten kuntoutujien välillä. Päihdekuntoutus on myös tavoitteellista päihdeongelman häiriön poistamiseen tai lieventämiseen tähtäävää ammatillista toimintaa. (Romakkaniemi 2011, 49.) Eduskunnan antama kuntoutuksenselonteko vuonna 2002 määrittelee kuntoutuksen tavoitteeksi kuntoutumisen. (Kuntoutusselonteko 2002, 3).

Kuntoutuksella/päihdekuntoutuksella on merkittävä rooli sosiaali- ja terveystieteissä ja se on aina kiinteästi sidoksissa yhteiskuntaan sillä sen tarkoituksena on edistää ihmisten hyvinvointia, elämänhallintaa sekä osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi kuntoutuksella/päihdekuntoutuksella pyritään myös ehkäisemään syrjäytymistä sekä sellaisten tekijöiden vaikutuksia, jotka rajoittavat kokonaisvaltaisen toimintakyvyn ylläpitämistä ja edistämistä. (Koukkari 2010, 18.) Kuntoutuksen tarkoitus on saada ihminen kuntoutumaan tai toipumaan niin paljon, että hänen elämänhallinta ja elämän laatu paranee siten, että hän pystyy itsenäisesti hoitamaan omat asiansa. Kuntoutuksen myötä ihmisen arvostus itseään kohtaan paranee, aktiivisuus ja osallisuus lisääntyvät. (Romakkaniemi 2011, 42.) Päihde- ja mielenterveysongelmista toipuminen/kuntoutuminen on usein pitkällinen ja yksilöllinen prosessi, joka on jokaisen ihmisen kohdalla ainutkertainen, jonka avulla asiakkaan on mahdollista alkaa elämään tarkoituksenmukaista, aktiivista ja tyytyväistä elämää. Tarkoituksena on auttaa yksilöä asenteiden, arvojen, tunteiden ja tavoitteiden muuttamisessa pois sairaus- ja oirekeskeisyydestä. (Higgins & McBennet 2007; 825-853; Rabenschlag ym. 2012, 755.). Kuntoutuminen/toipuminen sisältää elämän tasapainoisuuden sairaudesta huolimatta, itsemääräämisoikeuden, selviytymisen vaikeista elämäntilanteista ja vastuunotto omasta elämästä, kasvu ihmisenä, yksilölliset palvelut,

toipumisen ja voimaantumisen. Kuntoutuksessa on tärkeää keskittyä tulevaisuuteen ja ylläpitää optimismia ja toivoa, mutta pysyä realiteeteissa tavoitteiden suhteen. (Anthony, Cohen, Farkas & Gagne 2002, 31; Higgins & McBennet 2007, 852-853.) Päihde- ja mielenterveysongelmat ovat hyvin leimaavia ja asiakas itsekin kokee olevansa mitätön ja arvoton ihminen. Tässä työssä kyseessä oli ryhmämuotoinen laituskuntoutus, jonka tarkoituksena oli lisätä isien osallisuutta isyyteen ja vanhemmuuteen sekä edistää päihdekuntoutumista. Kuntoutusjakso kesti viisi päivää maanantaista perjantaihin.

Suomessa päihdekuntoutusta tarjotaan alueellisesti. Päihdepalvelut on jaettu palvelumuotojen mukaan, joita ovat avomuotoinen päihdekuntoutus, katkaisuhoido- ja kuntoutuslaitokset sekä asumispalvelut ja päiväkeskukset. Lisäksi on kohdennettuja palveluita kuten nuorille ja nuorille aikuisille tarkoitettut hoitoyksiköt, perhehoitoa toteuttavat yksiköt, huumehoitoa antavat yksiköt, peliongelmiä hoitavat yksiköt, vertaistuki ja päihde- ja mielenterveysongelmaisten hoitoyksiköt. (THL, Neuvoa-antavat.)

Päihde- ja mielenterveyspalvelut ovat tänä päivänä muutoksen edessä ja mielenterveys- ja päihdesuunnitelman valmistelussa on otettava huomioon meneillään oleva kunta- ja palvelurakennemuutos. Huomioitava on myös laaja lainvalmisteluohjelma, jossa sosiaali- ja terveydenhuolto kehitetään nykyistä laajempina alueellisina kokonaisuuksina. *Suunnitelma noudattaa myös Euroopan unionin, Euroopan neuvoston ja WHO:n kansainvälisiä linjauksia.* (STM 2012, 13.) WHO:n toimintasuunnitelma vuosille 2013 – 2020 sisältää kattavan ja monialaisen lähestymistavan, jonka avulla koordinoidaan sosiaali- ja terveysalan palvelut, joissa korostetaan ennaltaehkäisyä, hoitoa, kuntoutusta ja vähennetään haitallista alkoholin käyttöä. Toimintasuunnitelman ytimessä on maailmanlaajuisesti hyväksytty periaate siitä, että ei "ole terveyttä ilman mielenterveyttä." Toimintasuunnitelman visiossa on maailma, jossa mielenterveys on arvostettu. (WHO 2013, 6, 9.)

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisussa Ehdotukset mielenterveys- ja päihdetyön kehittämiseksi vuoteen 2015 on, että turvataan mielenterveys- ja päihdetyön pitkäjänteinen kehittäminen nykyistä avohoito ja peruspalvelupainotteisemmaksi ja varmistetaan siihen tarvittavat voimavarat. *Mielenterveys- ja päih-*

desuunnitelman pääteemoiksi on valittu asiakkaan aseman vahvistaminen, edistävä ja ehkäisevä työ sekä kaikkien ikäryhmien mielenterveys- ja päihdepalvelujen järjestäminen toiminnallisena kokonaisuutena, jossa painopisteet ovat perus- ja avohoitopalveluissa sekä tiiviisti yhteen sovitetussa mielenterveys- ja päihdetyössä. Lisäksi esitetään suunnitelman toteuttamiseen tarvittavat ohjauskeinot. (STM 2012, 14.)

3 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET, TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tämän opinnäytetyön lähtökohtana on yhteistyö Kuopion seudun päihdepalvelusäätiön ja Kehittämiskeskus Tyynelän kanssa. Opinnäytetyön tarkoituksena on kerätä isien kokemuksia päihdekuntoutuksessa vietetystä kuntoutusjaksosta, ja siellä annetusta ja saadusta tuesta isyydelle, vanhemmuudelle ja päihteettömyydelle. Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä ymmärrystä päihteitä käyttävien isien kuntoutumista estävistä ja edistävästä tekijöistä.

Tutkimusympäristönä oli ryhmämuotoinen ympärivuorokautinen laituskuntoutus. Kuntoutusjakso kesti viisi päivää, maanantaista perjantaihin. Kuntoutusjakso suunniteltiin niin sanottuna teemaviikkona, joka oli suunnattu erityisesti miehille, joilla on lapsia. Kuntoutusjakson teemana oli Isä-viikko. Kuntoutusjakson ryhmäaiheet oli linkitetty isyyttä ja vanhemmuutta vahvistaviksi. Lisäksi teemaviikolla oli otettu huomioon jaksolle tulevien miesten päihderiippuvuus. Isyys, vanhemmuus, päihderiippuvuus ja kuntoutuminen olivat teemaviikon ryhmäaiheiden keskiössä. Opinnäytetyö on niin sanottu tapaustutkimus, koska siinä keskitytään vain yhteen tapahtumaan, kuntoutusryhmään, joka koostuu seitsemästä päihteitä käyttävistä isästä. Opinnäytetyöllä tuotetaan mahdollisimman kattava kuvaus isien kuntoutusviikosta.

Opinnäytetyöllä saadaan tietoa isien kokemuksista kuntoutusjaksosta. Isien kokemukset kuntoutusjaksosta saadaan palautelomakkeista, jotka isä täyttivät kuntoutusjakson lopussa. Saatua tietoa Kehittämiskeskus Tyynelä voi hyödyntää hankkeen lopullisessa materiaalissa. Opinnäytetyötä voidaan hyödyntää myös jatkossa kun suunnitellaan isille jatkokuntoutusjaksoja tai ylipäätään kun suunnitellaan teemaryhmiä kuntoutuksessa.

Opinnäytetyöllä haetaan vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- 1) Millaista tukea isät kokivat saavansa isyyteen kuntoutusjaksolta?
- 2) Millaista tukea isät kokivat saavansa vanhemmuuteen kuntoutusjaksolta?
- 3) Millaiset tekijät estivät tai edistivät päihdekuntoutumista?

4 TUTKIMUKSEN METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT

4.1 Tutkimuksen menetelmät

Tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä on kvalitatiivinen eli laadullinen empiirinen tapaustutkimus. Rauhalan mukaan empiirisen tutkimuspiirteenä on se, että sillä on aina jokin kohde, joka ei synny tyhjästä eikä tutkimus sitä synnyttä. (Rauhala 2005a, 5, 12 - 13.) Rauhalan mukaan ihmiskäsitystä voidaan luonnehtia empiirisen tutkimuksen kannalta siten, että sillä tarkoitetaan kaikkia niitä ihmistä koskevia tutkimuskohteita, jotka ovat mukana siinä vaiheessa kun tutkija asettaa hypoteesinsa sekä valitsee menetelmänsä. Yleiskielellä ihmiskäsitys tarkoittaa sitä, miten perusasennoidumme ihmiseen ja miten meihin heidän kulttuuriperinne, ideologia ja uskomukset vaikuttavat. (Rauhala 2005a, 18.) Ihmistieteissä käytetään laadullisia menetelmiä ja Varton mukaan laadullista tutkimusta koskevat vaatimukset lähtevät ihmisen erityislaatuisuudesta sekä sen huomioon ottamisesta ja siitä, että tutkija ja tutkittava ovat kietoutuneet samaan tai samankaltaiseen merkitysten kokonaisuuteen. (Varto, J. 2005, 15.)

”Tapaus on yleensä jossakin suhteessa muista erottuva, se voi olla poikkeava kielteisesti tai myönteisesti, mutta myös aivan tavallinen tyypillinen arkipäivän tapahtuma tai henkilö” (Metsämuuronen, J. 2007, 210). Metsämuurosen mukaan tapaustutkimuksen luonteeseen kuuluu, että tutkittavasta tapauksesta pyritään kokoamaan monipuolisesti ja monella tavalla tietoja. (Metsämuuronen, J. 2007, 210 – 211.) Tapaustutkimus kohdistaa huomionsa tietystä tilanteesta olevaan yksilöön, ryhmään tai yhteisöön, tässä työssä huomio kohdistuu isäryhmään. Ryhmään osallistuvien isien kokemukset ja näkemykset nousevat näin ollen merkittäviksi. Tapaustutkimuksen keskeisenä piirteenä on myös se, että tutkija on tutkimuksessa mukana koko persoonallaan ja arvomaailmallaan. (Mäntylä 2008, 45.) Opinnäytetyössä kerään tietoja isistä havainnoimalla, ryhmähaastattelemalla, olemalla mukana kuntoutusryhmissä, houkuttelemalla isät vuorovaikutukseen kanssani, palautelomakkeesta ja hyödyntämällä ryhmistä saatuja materiaaleja.

Havainnointi on kvalitatiivisen tutkimuksen tekniikka, jonka avulla saadaan ymmärrys toisesta kulttuurista. (Metsämuuronen 2007, 208). Tässä tapauksessa tutkijana haluan saada ymmärryksen kuntoutuksessa olevien isien kulttuurista. Havainnointi oli niin sanottua osallistuvaa havainnointia ja havainnointi tapahtui isien ehdoilla. Havaintoja tehtiin etupäässä isä-erityisestä puheesta, mutta myös eleistä ja ilmeistä, liite 1. Tutkijana pyrin siihen, että läsnäoloni häiritsee mahdollisimman vähän isiä. Tosin työntekijänä jouduin osallistumaan myös ryhmäohjaukseen ja keskusteluihin. Tutkijana pystyin liikkumaan isien kulttuurissa säilyttäen kuitenkin oman arvomaailmani ja näin ollen pystyin toimimaan kahden kulttuurin välissä. Kysymys ei ollut kokonaisvaltaisesta osallistumisesta isien elämään ja yhteisöön, jossa he elävät, vaan havainnointi tapahtui kuntoutuksen tiloissa viikon aikana. Kuitenkin välillämme oli merkittäviä sosiaalisia suhteita, joten en ollut mukana pelkästään tutkija vaan myös työntekijä. (Grönfors 2011, 52 – 55.) Työntekijänä olin käytettävissä myös ryhmien ulkopuolella tapahtuvissa keskusteluissa, joista sain tietoa isien elämästä ja ajatuksista.

Haastattelu puolestaan on sosiaalinen vuorovaikutustilanne, jossa haastateltava ja haastattelija ovat yhteistyökumppaneita. Haastattelu on yksinkertainen tapa saada tietoa isiltä, koska siinä kysytään suoraan isien kokemusta asiasta. (Eskola 2007, 35.) Liite 2. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa usein haastattelu suoritetaan avoimia kysymyksiä esittäen, kuten nytkin tehtiin. (Metsämuuronen 2007, 208). Ryhmähaastattelu tehtiin etukäteen sovitusta aihealueista, mutta avoimia kysymyksiä esittäen. Tämä siksi, että saatiin mahdollisimman aito ja isien omin sanoin puhutut vastaukset ja pysyttiin aiheessa. Haastattelu tehtiin siis niin sanottua avointa haastattelua käyttäen. Avoin haastattelu mahdollistaa sen, että haastattelusta tulee mahdollisimman luonnollinen ja keskustelunomainen tapahtuma ja haastateltavat saavat mahdollisimman paljon tilaa puhumiseen. Avoin haastattelu oli perusteltua myös siksi, koska tavoitteena oli saada isien kokemukset esille.. (Laine 2007, 37 - 38.)

Haastattelutilanne järjestettiin isille tutussa ympäristössä eli kuntoutuksen ryhmätilassa. Haastattelutilanteesta haluttiin mahdollisimman rento tilaisuus ja siksi se aloitettiin kahvittelulla ja kuulumisien vaihtamisella. Haastatteluun osallistui itseni lisäksi Erityisesti-Isä hankkeen projektityöntekijä. Haastattelu tallennettiin sanelukoneelle ja litteroitiin mahdollisimman tarkasti, jotta työn kannalta oleelli-

nen tieto saatiin talteen ja saatiin ymmärrys siitä, kuinka tutkittavat organisoivat puheensa. (Metsämuuronen 2007, 209). Haastattelun kuuntelin useita kertoja, jotta sain isien keskustelut mahdollisimman tarkasti kirjoitettua. Tallennettu haastattelu hävitettiin heti kun sitä ei enää tarvittu. Samoin ryhmistä ja kuntoutujilta saadut henkilökohtaiset tiedot ja asiakirjat hävitin asianmukaisesti heti kun niitä ei enää tarvittu. Opinnäytetyön viitekehyksen rakentamiseen käytettiin aikaisempia tutkimuksia, artikkeleita ja kirjallisuutta.

Koska opinnäytetyöni pohjautuu isien omiin kokemuksiin, on työni niin sanotusti ”jalat-maassa-tutkimusta”. Lopullinen raportti tuotetaan mahdollisimman kansantajuisesti ja vältetään käyttämästä tiedeslangia. Näin lukijat voivat tehdä omia johtopäätöksiä tutkimuksen tuloksista. (Metsämuuronen, J. 2007, 211.)

4.2 Tutkimusaineisto

Opinnäytetyön aineistona käytettiin kuntoutusryhmistä saatua materiaalia, vain sieltä saadut tutkimuksen kannalta oleelliset tiedot. Aineisto kerättiin ryhmäaiheista ja siellä tapahtuvista keskusteluista, havainnoimalla isiä ryhmätilanteissa. Lisäksi isät ryhmähaastateltiin kaksi kuukautta kuntoutusjakson jälkeen. Palautelomakkeella kerättiin tietoa kuntoutusviikon kokemuksista ja onnistumisesta. Opinnäytetyöhön saatuja tietoja käytettiin nimettöminä eikä ne ole tunnistettavissa.

Isäryhmän ikäjakauma oli 38 – 55 vuotta. Kenelläkään haastateltavista ei ollut alle kouluikäisiä lapsia ja kaksi isistä oli myös ukkeja. Isät olivat minulle kahta lukuun ottamatta minulle entuudestaan tuttuja. Lisäksi isien kokemuksia kuntoutusjaksosta saatiin palautelomakkeista, jotka isät täyttivät kuntoutusjakson lopussa.

4.3 Palautelomakkeiden käyttö ja hyödyntäminen

Palautelomake kerätään aina kuntoutusjakson päätteeksi siksi, että vastauksista saadaan tietoa kuntoutuksen kehittämistä varten. Palautelomaketta oli muutettu isä-teemaryhmälle sopivaksi, jotta saatiin tietoa siitä, oliko tällainen miehille ja isille suunnattu ryhmä tarpeellinen ja onnistunut. Lomakkeen sisällön oli suunnitellut kuntoutuksen työryhmä. Palautelomakkeen sisältö käsiteltiin yhden kysymyksen osalta, joka vastaa tutkimuskysymykseen kuntoutusta edistävästä tekijöistä ja siten palautelomakkeesta saatu tieto on yhdistetty kyseiseen osioon. Muilta osin aineistosta nostetut merkittävät tekijät ovat omana lukunaan. Palautelomakkeella kerättiin isiltä tietoa siitä, miten he olivat kokeneet Isä-teemaviikon ja miten kuntoutusviikko oli onnistunut. Palautelomakkeilla kerättiin tietoa:

1. Mitä mieltä olit aiheista ja sisällöistä?
2. Mitkä aiheet/tekijät edistivät kuntoutumista?
3. Oliko päivän/viikon rytmitys isille sopiva?
4. Vastasiko kuntoutusjakso odotuksia?
5. Miten kuntoutusjaksoa voisi kehittää?
6. Mitä isät odottavat seuraavalta kuntoutusjaksolta?
7. Millaisia aiheita he toivovat jaksolla käsiteltävän?

Kaikki isät olivat täyttäneet kyselylomakkeen ja vastanneet kysymyksiin.

4.4 Isä-teema viikko

Isä-teema viikko oli tarkoitettu isille, jotka tarvitsevat tukea niin isyyteen, vanhemmuuteen kuin päihteettömyyden tukemiseen. Jaksolle osallistui seitsemän isää, joista kaksi oli jo ukkia. Kuntoutukseen saapuessaan isät alkuhaastateltiin. Alkuhaastattelu tehdään kaikille kuntoutukseen saapuville ja sen tekevät työvuorossa olevat työntekijät. Alkuhaastattelussa kysytään isiltä alkoholin käytöstä, sen hetkisestä voinnista ja kuntoutuksen tavoitteista. Isä-teemaviikon alkuhaastattelut tein itse yhtä lukuun ottamatta. Alkuhaastatteluun sisältyi myös isien alkometripuhallus. Tällä halutaan varmistaa se, että isät ja ylipäätään kuntoutukseen tulevat ovat kuntoutuskuntoisia.

Isä-viikon suunnittelusta vastasivat kuntoutuksen työryhmä ja Erityisesti-Isä hankkeen projektityöntekijä. Isä-viikolle teemoiksi oli suunnitellut riittävän hyvä isä, tunteet, riippuvuus ja perhe. Lisäksi isät osallistuivat leiripäivälle. Leiripäivä järjestetään noin kerran kuukaudessa. Kuopion ev.lut. seurakunta tekee yhteistyötä Kuopion seudun päihdepalvelusäätiön kanssa. Leiripäivä on seurakunnan ja säätiön yhteistyössä järjestetty päivä kuntoutujille. Leiripäivään osallistuminen on vapaaehtoista.

5 AINEISTON ANALYSOINTI

Sisällönanalyysi

Opinnäytetyön aineisto analysoitiin sisällönanalyysia käyttämällä. Sisällönanalyysi on menetelmä, jonka avulla voidaan analysoida erilaisia aineistoja ja tiivistää niitä. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 133 – 135). Se on tapa järjestää ja kuvailla tutkittavaa ilmiötä. Sisällön analyysillä pyritään rakentamaan malleja tutkittavasta ilmiöstä tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Se on tekstianalyysia, jossa etsitään tekstin merkityksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105 – 106.) Laadullisen aineiston sisällönanalyysi voidaan tehdä kolmella tavalla, aineistolähtöisesti, teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti. Aineiston analyysistä voidaan käyttää ilmausta induktiivinen eli aineistolähtöinen tai deduktiivinen eli teorialähtöinen. Aineistosta pyritään luomaan mielekästä, selkeää ja yhtenäistä informaatiota. (Tuomi & Sarajärvi 2002: 109 – 110.)

Sisällönanalyysilla tarkoitetaan aineiston tiivistämistä siten, että tutkittavia ilmiöitä voidaan kuvailla lyhyesti ja yleistettävästi ja tutkimusaineistosta erotetaan samanlaisuudet ja erilaisuudet. (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 23.) Tässä tutkimuksessa käytin teorialähtöistä analyysitapaa, jolloin lähdin teoriasta ja palaan siihen takaisin empirian jälkeen. Aineiston analyysia ohjaa valmis, aikaisemman tiedon perusteella luotu kehys ja tutkijan oma intuitiivinen päättely. Tutkimuksen teoreettisessa osassa on valmiiksi hahmoteltu kategoriat, joihin aineisto nojaa. (Tuomi - Sarajärvi 2002, 116; Grönfors & Vilka 2011, 15.)

Aineiston analyysi

Sisällönanalyysissä voidaan erottaa viisi vaihetta: analyysiyksikön valinta, aineistoon tutustuminen, aineiston pelkistäminen, aineiston luokittelu ja tulkinta sekä luotettavuuden arviointi. Analyysiprosessi on erilainen riippuen siitä, perus-

tuuko analyysi deduktiiviseen vai induktiiviseen päättelyyn. Deduktiivinen päättely perustuu loogisiin sääntöihin, käytännön läheisiin sääntöihin tai malliin tarkasteltavasta asiasta. Deduktiivisessa päättelyssä lähtökohtana ovat teoria tai teoreettiset käsitteet, joiden ilmenemistä käytännössä tarkastellaan. (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 24). Tässä työssä analyysiprosessi perustuu deduktiiviseen aineiston analyysiin ja tulokset on ryhmitelty Isä-teemaviikon ryhmäaiheiden mukaan.

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi alkaa analyysirungon tekemisellä ja analyysirungon sisälle muodostetaan aineistosta kategorioita induktiivisen sisällönanalyysin periaatteiden mukaan. (Kyngäs – Vanhanen 1999, 3 – 4, 7.) Analyysirungon sisälle muodostetaan tutkimuksesta nousevia luokkia tai kategorioita noudattaen induktiivisen sisällönanalyysin periaatteita, taulukko 2. Näin voidaan tutkimuksesta poimia asiat, jotka kuuluvat analyysirunkoon, taulukko 3. Deduktiivinen analyysi etenee laajasta tiedosta pienempään kokonaisuuteen eli kategorioihin, jotka on määritelty aikaisemman tiedon perusteella. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113–115.) Taulukko kokonaisuudessaan liitteenä, liite 3.

Taulukko 2. Luokkien muodostaminen

PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKAT	YLÄLUOKAT
Raittiuden myötä keskusteluyhteys lasten kanssa parantunut Lasten kanssa tapaamiset toteutuneet entistä paremmin Lasten oma-aloitteinen yhteydenpito isiin lisääntynyt Yhteisten harrastusten löytäminen	Yhteys lapsiin vahvistunut	Isyyden vahvistuminen
Luottamus lapsiin lisääntynyt Vastuu lapsista ja lasten lapsista lisääntynyt ja vahvistunut Vastuun ottaminen isyyteen	Vastuunottaminen	Vanhemmuuden vahvistuminen

Arkirutiinien puute		
Alkoholilta jäävän tyhjän ajan käyttö	Retkahdusriskit	Kuntoutumista estävät tekijät
Mielekkään tekemisen löytäminen		
Omaa aikaa riittävästi	Voimavarat	Kuntoutumista edistävät tekijät
Rentoutusharjoitukset		
Kuntoutusjaksot		

Taulukko 3. Analyysirunko

YLÄLUOKAT	PÄÄLUOKKA
Isyyden vahvistuminen	Tutkimuskysymysten muodostuminen
Vanhemmuuden vahvistuminen	
Kuntoutumista estävät tekijät	
Kuntoutumista edistävät tekijät	

Sisällön analyysissä päättelyn logiikka yhdistetään usein deduktiiviseen päättelyyn. Tässä työssä on hahmotettu valmiiksi kategoriat, joihin aineisto suhteutetaan. Sisällön analyysissä ilmiöstä jo aikaisemmin tiedetty sanelee, miten aineiston hankinta järjestetään ja miten tutkittava ilmiö käsitteenä määritellään. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 100).

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Isien kokemus riittävän hyvästä isyydestä

Ryhmäaihe Riittävän hyvästä isyydestä johdatteli isä-ryhmän varsinaisen teemaviikon äärelle. Kaikki mukana olleet isät kertoivat, että parasta Isäteemaviikolla oli Riittävän hyvä isä. Itse he määrittivät isyyden ”tavis-isäksi”, joka on mukana lapsen elämässä ja ottaa vastuuta lapsen kasvusta ja kehityksestä. Isän ei tarvitse olla rikas, riittää kun tulee toimeen. Isän ei myöskään tarvitse olla super-ihminen, vaan ihan tavallinen ihminen. Aina ei tarvitse jaksaa touhuta ja tehdä asioita tai olla huumorintajuinen, riittää kun on aidosti läsnä. Ryhmässä isät keskustelivat ulkoa ja sisältä päin tulevista vaatimuksista isyydelle. Havainnoimalla ryhmätilannetta, ryhmässä vallitsi rento ja kuunteleva ilmapiiri. Super-isä vastaan riittävän hyvä isä, ”tavis-isä” kirvoitti eniten keskustelua. Aiheesta isät rakensivat Super isä versus Riittävän hyvä isä, taulukko 4.

Taulukko 4. Super- isä versus Riittävän hyvä isä.

Super-isä	Riittävän hyvä isä
Raitis	Tästä ei tingitä
Varakas	Toimeentuleva
Vahva henkisesti ja fyysisesti	Oma tasapaino itseensä
Huumorintajuinen	Ei tarvitse/jaksa aina olla
Väsymätön	Ei ole pakko jaksaa
Hyvä aviomies	Huomioiva
Vaikutusvaltainen	Omaan elämään
Kätevä remonttireiska	Osaa vaihtaa lampun
Taitava kokki	Osaa tehdä perusruokaa
Kyllä-isä	Rajat asetettavat
Kiireetön	Osaa pysähtyä, vaikka on kiirettä
Parempi kuin naapurin isä	Tästä ei tingitä

Haastateltavat isät pitivät tärkeimpinä asioina hyvästä isyydestä sitä, että yhteydenpito lapsiin ja lasten yhteydenpito isiin oli parantunut. Suhde lapsiin ja keskusteluyhteys lasten kanssa on parantunut raittiuden ja kuntoutumisen myötä. Heille oli tullut myös oivallus siitä, että alkoholi ja isyys eivät sovi yhteen. Kun kiinnostus lapsiin lisääntyy, löytyy yhteinen huumori tai harrastus lasten kanssa. Myös rentous lasten kanssa olemiseen lisääntyy. Onnistumista koettiin siitä, että kun on raittiina, lasten tapaamiset onnistuvat ja lisääntyvät, kuvio 1.

Kuvio 1. Kuntoutuksesta saatu tuki isyyteen.

Jokainen isä oli jakson aikana joutunut isä-asian äärelle menemään. Tärkeänä nähtiin, ettei luovuta, mutta parantamiseen on aihetta. Vastakaikua kun antaa, niin saa rakkautta, toipilaana on itse, läheiset ja perhe. Ryhmän he kokivat hyvänä ja huumoria ja filosofiaa oli löytynyt. Puhetta havainnoidessa, lapset kulki-
vat isien puheessa mukana. Lapset kuvastuivat tärkeinä ihmisinä heidän elä-
mässään. Lapset olivat voimavara ja heidän olemassa olonsa oli tärkeää myös

raittiuden kannalta. Lapset ja heidän tapaamiset kannustivat isiä pysymään selvin päin ja lapset antoivat sisältöä elämään.

Huomioita Riittävän hyvä isä isä-erityisestä puheesta tärkeimpinä esiin nousivat: Antaa niitä hyviä eväitä lapselle kuin, mitä on itse saanut ja mitkä ovat kantaneet. Myös perimätiedon ja hiljaisen tiedon siirtäminen eteenpäin nähtiin tärkeäksi. Opettaa lapselle oikea ja väärä ja tehdä parhaansa niillä resursseilla, mitä on. Lapsilta saatu luottamus ja sen saavuttaminen koettiin tärkeänä. Lapsen/lasten äidin kanssa yhteisten pelisääntöjen sopiminen oli myös tärkeää. Lasten kanssa vietetty aika pyrittiin pitämään kiireettömänä ja rauhallisena. Pelkoa herätti alkoholigeenien siirtyminen lapselle.

6.2 Isien kokemus saamasta tuesta vanhemmuuteen

Havainnoinnin perusteella ryhmässä isät puhuivat melko avoimesti siitä, miten riippuvuus on vaikuttanut vanhemmuuteen. Haastateltavat isät pitivät tärkeimpinä asioina sitä, että luottamus lapsiin ja lasten luottamus isiin on vahvistunut. Isien kiinnostus ja osallisuus lasten elämään on raittiuden myötä lisääntynyt. Vastuunotto ja velvollisuuksien hoitaminen on lisääntynyt. Alkoholilta vapautunut aika jää nyt lasten kanssa olemiseen. Mukaan on tullut rehellisyys niin itseä kuin lapsia kohtaan ja vanhemmuuden suorittaminen on vähentynyt ja aito läsnäolo lisääntynyt. Vanhemmuus kuvastui isien puheesta tärkeänä asiana heidän elämässään. Kuntoutusjaksolla on ollut aikaa pysähtyä miettimään omaa isyyttä ja vanhemmuutta, kuvio 2.

Kuvio2. Kuntoutuksesta saatu tuki vanhemmuuteen.

6.2.1 Saatu tuki tunnetyöskentelyyn

Erilaisia tunteita käytiin ryhmässä läpi keskustelemalla ja käyttämällä kuvia ja tunnetaulukkoa. Havainnoimalla isiä huomasi, että tunnelma oli odottava, mutta isät uskaltivat puhumaan rohkeasti tunteistaan. Jokainen isä valitsi kuvan, jossa oli näkyvillä erilaisia tunnetiloja ihmisistä. Jokainen isä kertoi, mitä ajatuksia ja tunteita kuva herätti. Sen jälkeen valittiin sokkona kaksi kuvaa ja mietittiin niiden yhteyttä tunteisiin. Lisäksi tunnetaulukon avulla mietittiin, missä tunne tuntuu, missä tilanteessa se tuntuu, miten silloin toimii ja miten tunnetta vaalii, taulukko 5.

Taulukko 5. Tunnetaulukko

Tunne	Missä tuntuu	Tapahtuma/tilanne	Miten toimit	Miten vaalit
Tyytyväisyys	sydämessä, mahassa, päässä, ilmeessä, silmissä	saavuttanut jotain itse, onnistuminen, raitis päivä	hyvä ruoka, pitää huolta itsestä ja läheisistä, voimia jatkaa – antaa uskoa	pienistä asioista nauttiminen, onnistumisien huomioiminen, huolenpito itsestä ja muista, hyväksyä itsensä, tekee asioita, mistä tykkää
Suru	sydämessä, rinnassa, naamassa, sielussa	menetyks, kaipaus, sairaus, ei ole ihmistä, jonka kanssa jakaa tunne isovanhemmuksesta, ero lapsista ja vaimosta, etäisellä sunnuntai-iltana on kova suru erotessa ja sitä ei aina voi lapselle näyttää -> retkahdusriski	retkahtaa, tulee virheitä, toimii väärin, itkee, on vihainen, on yksin, yrittää rauhoittua	aikalisän ottaminen, tuen hakeminen, surutyö, työ ja tekeminen, arkiruutiinit
Rakkaus	sydämessä, päässä, jaloissa, vatsassa	parisuhde, lapsen/lapsenlapsen syntymä	siivoaa, laittaa ruokaa, touhuaa, sitoutuu, ”tuulettaa”, avioituu, on ryhdikäs	Antamalla/ottamalla vastakaikua, ottamalla huomioon, olemalla aktiivinen, huolehtii itsestä ja läheisistä, suojelee

Havaintoja tehdessäni huomasin, että isät seurasivat tarkkaavaisena luentoa, liikkeet olivat levolliset ja ryhti eteenpäin nojautuva, kommentit olivat asiallisia ja innokkaita ja isät kyselivät paljon. Tunneryhmässä käsiteltiin tunnetta ja älyä, sekä älytöntä tunnetta, jotka ohjaavat toimintaamme. Mielihyvää tuottavat ravinto, lisääntyminen, lepo ja neste. Alkoholilla toimii kuin virus tässä mielihyväjärjestelmässä, se sotkee sitä. Alkoholilla vaikuttaa perusmielihyvän lähteisiin. Perus-

tuu toistoihin ja siitä pyritään myös oppimaan pois. Ulkoapäin tulee viestiä siitä, että pitäisi lopettaa, mutta alkoholisti etsii älylle syitä ottaa päihteitä. Opettaa samalla elimistölle tietyn toimintatavan. Raitistuessa aivot opetetaan uudelleen uusiin mielihyviin.

Isäerityinen puheesta ja kuvista löydettiin samankaltaisuuksia suhteessa vanhemmuuteen muun muassa sukupolvien ketju suhteessa alkoholiin, ilo, onni ja tyytyväisyys elämään ilman alkoholia. Lasten kanssa yhdessä tekeminen ja vuorovaikutus, läheisyys ja rakkaus lapsiin kuuluivat puheissa. Turvan antaminen lapsille ja yhteinen harrastus lasten kanssa nousivat keskusteluissa esiin. Tämä liittyi läsnäoloon ja ajanantamiseen lapsille. Lasten kannustaminen, välittäminen ja ohjaaminen hyviin elämäntapoihin nähtiin tärkeänä. Puheista kuului myös ristiriidat, jotka liittyivät lähinnä lasten tapaamisiin, pettymys, suru ja kaipaus. Pettymys itseä kohtaan, suru siitä kun ei saa/voi tavata lasta niin usein kuin haluaisi ja kaipaus kun lapsi lähtee isän luota pois. Isät puhuivat myös syyllisyydestä, mikä liittyi alkoholin käyttöön ja lasten luottamuksen pettämiseen.

6.2.2 Isien saama tuki omiin arvoihin

Arvot-ryhmä perustui tv-ohjelmaan Inhimillinen tekijä ”Tänään isä ei juo”. Keskusteltiin ohjelman herättämistä tuntemuksista ja tuotiin esille: *”perhe-elämä on kulissia juomisen aikana”, ”raittius on juopolle paras arvo”*. Isien tuottama isäerityinen puheessa nousi esille perhe, puoliso ja lapset.

Huomioita arvoryhmän isä-erityisestä puheesta: Puolison ja lasten mahdollisuutta toipua pidettiin tärkeänä, raitistumiseen liittyvä vastuunottaminen koko perheestä. Joskus on todellista rakkautta lähteä lasten kanssa pois juovan isän luota. Raittius tuo läheiset lähemmäksi ja juominen vie kauemmaksi. Poikkeuksellinen nainen pysyy rinnalla juomisen ja raitistumisen ajan. Raitistujan on kestettävä se, että luottamus herää vasta hiljalleen. Raitistumiseen tarvitaan myös kodin ulkopuolista apua. Riippuvuussairauden myöntäminen ja tunnistaminen on vaikeaa. Positiivisia selviytymistarinoita on hyvä kuulla. ”Ongelma on MINUN alkoholismini, joka koskettaa monta ihmistä”. Joskus eron takia säilyy lapsiin

suhde parempana, mutta huoli varmasti säilyy”. Lopuksi valkotaululle kerättiin isien tuottamat omat tärkeät arvot, taulukko 6. Alkuperäinen arvoihin liittyvä kuvio on liitteenä, liite 4.

Taulukko 6. Isien elämän arvot

Lapset	Läheiset	Oma terveellinen elämä	Onnellisuus	Usko
Toivo	Rakkaus	Rehellisyys	Huolenpito	Työ
Toimeentulo	Huolto	Turvallisuus	Unelmat	Luottamus
Realismi	Omatunto	Motivaatio	Ahkeruus	Parisuhde

Arvot tulivat isiltä ajatuksella: *”Kun elämä kulkee filminä silmiesi ohi, pidä huolta, että se on katsomisen arvoinen”*. Ryhmän päätteeksi tehtiin vielä rentoutusharjoitus.

6.2.3 Isien saama tuki voimavaroihin

Leiripäivän aikana pohdittiin, että kuntoutujat ovat paljon muutakin kuin päihderiippuvaisia. Riippuvuus ei saa olla ihmistä määrittävä tekijä. Voimavaroja ja onnistumisia tulee huomioida, vaikka joskus epäonnistumisiin kiinnittää enemmän huomiota. Mielikuva siitä, että on vaaka, jonka toisessa kupissa on päihdeet ja toiseen kuppiin pitää saada mahdollisimman paljon voimavaroja, jotta päihdeiden merkitys ei olisi niin painava. Voimavarat voivat olla ulkoisia, kuten työ, vanhemmuus, harrastukset tai sisäisiä, kuten huumorintaju, rohkeus, positiivisuus.

Voimavaroikseen isät tunnistivat lapset ja lapsenlapset, positiivisuus, taide, työ, harrastukset, luonto, sisu, pitkäjänteisyys, päihdepalvelut, taloudellinen toimeentulo, itsetutkiskelu, musiikki, tasapainoisuus, elämäkokemustieto, sosiaalisuus, tyytyväisyys itseensä ja joka päivään.

Päivän aikana pohdittiin myös luonnossa liikkumisen vaikutuksia mm. luonto lisää onnellisuutta, vähentää stressiä, yksinäisyyden tunnetta, innostaa liikku-

maan, alentaa riskiä II-tyyppin diabetekseen, alentaa sykettä ja verenpainetta. Luonnossa liikkuminen on hyödyllistä ja ei maksa mitään. Päivän loppupuolella isät tekivät mielikuvaharjoituksen ja menivät luonnossa olevaan lempipaikkaan, viipyivät siellä hetken. Tämän harjoituksen jälkeen käytiin tunnelmat läpi. Leiripäivään kuului myös ulkoilua, saunomista ja iltapäiväkahvit.

Viikon viimeisenä päivänä pidettiin niin sanottu lähtöryhmä. Ryhmässä isät antoivat palautetta toisilleen ja kertoivat viikon tunnelmista. Isät kertoivat, että viikko oli antanut heille myös aikaa itseensä tutustumiseen, vertaistukea sekä päih-teettömyyteen että isänä olemiseen. Havaintoina lähtöryhmän isä-erityisestä puheesta nousivat: ”Henkilökohtainen oivallus siitä, mitä viikko on antanut isyysasiassa” Vastuu isovanhemmuudesta ja lapsen kehityksen seuraamiset on tärkeää. Enemmän touhuamista ja harrastamista lasten kanssa, eri asioiden myötä tulleet tapaamisongelmat ahdistaa, viina ja lapset eivät sovi yhteen. Vertaistuesta isille jäi mieleen, että kohtuukäyttö pitää unohtaa, se ei onnistu ja ryyppykavereihin on otettava etäisyyttä. Isä-erityinen puheessa tärkeimmiksi asioiksi nousivat lasten kanssa vietetty aika ja vastuu.

6.4 Isien kokemus kuntoutumista edistävästä ja estävästä tekijöistä

Isiltä kysyttiin palautelomakkeella ja haastattelutilanteessa kuntoutumista estävistä ja edistävästä tekijöistä, taulukko 7. Haastattelutilanteessa isät innostuivat avoimeen keskusteluun ja vuorovaikutukseen. Haastattelussa toteutunut vertaistuki antoi isille rohkeutta puhua avoimesti. Lisäksi isät kertoivat, että haastattelutilanteen he olivat kokeneet ”*minikuntoutusryhmänä*”. Tärkeimpänä kuntoutumista edistävänä tekijänä isät pitivät voimavarojen lisääntymistä. Voimavarojen lisääntyminen ja vahvistuminen auttaa elämänhallinnan ylläpitämisessä ja raittiina pysymisessä. Myös ryhmäaiheiden sisällöt ja kiireettömyys olivat isille kuntoutumista edistäviä tekijöitä. Esimerkkejä palautelomakkeista saaduista kuntoutumista edistävästä tekijöistä:

”Jokaisesta aiheesta sai uusia eväitä.”

”Kiireetön, rauhallinen ilmapiiri...”

”Alkoholi on tunne-elämän sairaus ja siitä voi toipua. Kun ajattelee asioita järjellä kaikessa rauhassa. Ryhmässä on voimaa.”

”Aiheista mieleen jäävimmit olivat Super-isä ja Inhimillisen tekijän perheen toipuminen.”

Kuntoutumista estävistä tekijöistä selkeimmin esille nousivat alkoholilta vapautuvan tyhjän ajan käyttö ja mielekäs tekeminen. Isät pohtivatkin, että mitä sille vapautuvalle ajalle voisi tehdä kun aloittamisen vaikeus estää aloittamisen ja harrastuksiin on vaikea lähteä kun raitis kaveri tai ystävä puuttuu. Esimerkkejä kuntoutusta estävistä tekijöistä:

” No kyllä se ainakii minun kohdalla on sillai että kun siitä alkoholin käytöltä jäänyt sitä aikaa niin paljon niin se on sitten tälleen mitenkä sen niinku sen ajan sitten käyttää sillä tavalla että sen kokis jollakin tavalla mielekkääks...”

”... siinä ei niin ku välttämättä yks eikä kaks harrastusta vaan että siinä pitäis olla niin ku ja mielellään sitten vähän vielä erilaisia että pitäis niin ku aktivoitua jotenkin...”

Taulukko 7. Kuntoutumista estävät ja edistävät tekijät

<u>Kuntoutumista estävät tekijät</u>	<u>Kuntoutumista edistävät tekijät</u>
Työ, kiire ja stressi	Voimavarojen lisääntyminen
Alkoholin käyttö/retkahtaminen	Harrastukset
Alkoholilta vapautuvan ajan käytön ongelma	Itselle oman ajan antaminen
Mielekkään tekemisen puuttuminen	Kuntoutusjaksot/vertaistuki
Harrastusten aloittamisen vaikeus	Lepo
Aloitekyvyttömyys ”jos ei aloita niin ei voi tehdä”	Tasapainon säilyttäminen
Keskittymiskyvyn puute	Rentoutusharjoitukset

"Minä itse" eli juomista oikeuttavien syiden ylläpitäminen ja etsiminen	Elämänhallinta
Arkirutiinien puuttuminen	Isyyden ja vanhemmuuden vahvistuminen
Tasapainon järkkäminen (työ 8 h, lepo 8 h, hoito 8 h)	Alkoholin käytön vähentäminen tai lopettaminen
Raittiiden ystävien puuttuminen	Retkahdusriskien tunnistaminen
	Läheisten tuki
	Onnistunut kieltäytymistilanne

6.5 Palautelomakkeista saatu palaute Isä-teemaviikosta

Palautelomakkeille kerättiin isiltä tietoa Isä-teemaviikosta. Isät olivat tyytyväisiä ryhmäaiheisiin ja sisältöihin. Yksi isä olisi toivonut enemmän etäisiä käsitteleviä asioita. Aiheet ja sisällöt olivat vahvistaneet sekä isyyttä että raittiutta. Esimerkkejä ryhmäaiheisiin ja sisältöihin liittyen:

"Toivoin enemmän aiheita etäisiä koskettaviin asioihin".

"Aiheet olivat hyvästi suunniteltu ja antoivat sisällöltään pohtimista omasta roolistaan isänä, Raittiina isänä ja vastauksia, miksi kannattaa olla Raitis isä".

"Niissä oli paljon asiaa ja opittavaa. Isyys on jokaisen oikeus / velvollisuus. Lapset kasvavat nopeasti, isä on tärkeä kasvussa".

Viikon rytmitykseen isät olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä. Esimerkkejä viikon rytmitykseen liittyen:

"Kyllä se oli aivan riittävän sisällöksinen".

"Viikon rytmitys oli hyvä..."

Kuntoutusjakso oli vastannut isien odotuksia ja isät olivat tyytyväisiä jaksoon. Esimerkkejä isien jakson odotuksista:

”Yllätti positiivisesti kuten odotinkin. Muistia päivitettiin ja tuli hyvin uusia näkökulmia / ajatuksia”.

”Saatiin isyydestä ja tärkeydestä tietoa. Lapsille isä on tärkeä ja ainutlaatuinen. Vastuu yhteydenpidosta isällä olemalla aktiivinen ja pysyvä raittiina, niin kaikki on helpompaa”.

”Sain vertaistukea muilta”.

”Erittäin hyvin vastasi odotuksia...”

Kysyttäessä kehittämisideoita esiin nousivat yhteistyö, isät toivoivat enemmän isyyteen opastusta ja enemmän keskusteluhetkiä ohjaajien kanssa. Yksi isä toivoi lisää ryhmiä. Esimerkkejä isien kehittämisideoista:

”Edelleenkin yhteistyöllä”.

”Se voisi olla enemmän isyyteen opastavaa...”

”Yksityisiä keskusteluhetkiä ohjaajien kanssa...”

”Ryhmien määrää voisi lisätä.”

Isät odottavat seuraavilta jaksolta muun muassa erityisryhmiä lisää, alkoholismia ja parisuhdetta käsitteleviä aiheita. Seuraavan kuntoutusjakson odottaminen kannustaa pysymään raittiina. Esimerkkejä aiheista, joita isät toivovat seuraaville kuntoutusjaksoille:

”Mitä tilalle alkoholin vieneelle ajalle...”

”Kakssuuntaiset!!!?”

”Alkoholismi ja parisuhde...”

Lisäksi aineiston ulkopuolelta haastattelussa esille nousi mielenterveys. Mielenterveyttä korostettiin ja pidettiin tärkeänä. Isät kertoivat, että päihteettömyyden myötä mielenterveys on parantunut. Isät pitivät omaa voimaantumista tärkeänä isyyden, vanhemmuuden ja päihteettömyyden kannalta. Esimerkkejä mielenterveyden merkityksestä isille:

”...positiivinen mielenterveys voi aiheuttaa onnellisuutta”.

”...jos piällä ei ole hyvä olla ei ole kropallakaan”.

Kaikki isät olivat tyytyväisiä Isä-teemaviikkoon. Ajankohta viikolle oli hyvä ja so-piva. Haastattelussa isät kertoivat, että se oli mahdollistanut heille raittiin isän-päivän. Haastatelluista kolmesta isästä vain yksi oli kerran retkahtanut juomaan kuntoutusjakson haastattelun välillä. Yksi isistä oli kirjoittanut runon lähestyvän isänpäivän kunniaksi. Lähtöpäivänä hän halusi lukea runon meille kaikille. Ru-non tekijän luvalla sain julkaista runon opinnäytetyössäni.

ISÄ/UKKI

Isän katse ompe lempeä ja hellä,

siitä tulvii rakkautta sekä mielenrauhaa.

Isän kätet luottavat ja vahvat,

niihin on helppo tarttua ja turvautua.

Isän syli lämmin ja aina avoin,

täynnä hyväolontunnetta ja kiireetöntä läsnäoloa.

Isän ohjeet sekä opit tulee suoraan sydämestä,

niissä hohtaa aito välittämisen tuntu.

Isä rakastaa, on rakastettu, se RAITIS ISÄ on,

ylpeä, iloinen, onnellinen, ihan tavallinen Meidän ISÄ!

-Luomumies

7 TULOSTEN TARKASTELU JA POHDINTA

7.1 Tulosten tarkastelua olennaisissa kysymyksissä

Opinnäytetyöllä kerättiin isien kokemuksia päihdekuntoutuksessa saadusta tuesta isyyteen, vanhemmuuteen, päihteettömyyteen sekä kuntoutumista estäivistä ja edistäivistä tekijöistä. Kuntoutumisen näkökulmasta vertaistuella on merkitystä kuten kuulluksi tuleminen ja sosiaalisen verkoston tuki. Se antoi isille mahdollisuuden peilata omaa tilannettaan toisten isien tilanteeseen ja löytää uusia keinoja ja näkökulmia. (Nikkanen 2006, 73.) Ryhmämuotoinen päihdekuntoutus antoi isille vertaistukea ja mahdollisuuden kertoa omista kokemuksista ja samalla kuulla toisten kokemuksia isyydestä ja vanhemmuudesta. Isä saivat sekä omista että toisten kertomuksista aineksia omaan kuntoutumiseen. Kokemukset olivat osin yhteisiä ja toisten kokemukset ja ymmärrys auttoivat isiä oman kokemuksen ymmärtämisessä ja uusien asioiden oivaltamiseen. (Nikkanen 2006, 73; Romakkaniemi 2011, 176.)

Saatu vertaistuki isä-teemaviikolla oli tärkeä asia isille. Isiä yhdisti sekä isyys, vanhemmuus että päihdeongelma. Isille oli tärkeää huomata, että he eivät olleet yksin vaikeitten asioiden kanssa vaan muillakin oli samanlaisia ongelmia. Vertaisryhmässä myös huumori oli vapaampaa ja sallitumpaa kuin muualla ja se toi iloa ja hyvää mieltä. Siksi on tärkeää, että sosiaali- ja terveysalan työntekijöillä on tietoa vertaisryhmän tärkeydestä ja tietoa eri vertaistukiryhmien toiminnasta, jotta he osaavat ohjata omia asiakkaitaan niiden pariin. (Kiiltomäki & Muma 2007, 33.) Isät jakoivat samantyyppisiä kokemuksia keskenään ja näin he muodostivat varsin eheyttävän toipumisympäristön itselleen ja toisille. Ohjaajina meillä jäi turvallisen ympäristön rakentaminen ja rauhallisen ajan ja paikan antaminen, jotta isien vertaistuki pääsi kehittymään hyväksi. Ryhmien pääpaino oli ryhmäkeskusteluissa, joissa isät saivat puhua kokemuksistaan, tunteistaan ja tuoda esille omat näkökulmansa asioihin. (Saaristo 2010, 9.)

Sitoutuminen isyyteen, vanhemmuuteen ja päihteettömyyteen olivat isille tärkeitä asioita. Mykkänen 2010 jakaa sitoutumisen vanhemmuuteen kolmeen ulottuvuuteen: vuorovaikutukseen, saatavilla oloon ja vastuullisuuteen. Vuorovaiku-

tuksella tarkoitetaan lapsen kanssa yhdessä vietettyä aikaa, jolloin isä on tilanteessa sekä fyysisesti että psyykkisesti läsnä eikä vain paikalla. Tämä konkretisoituu kun isällä ja lapsella on yhteisiä harrastuksia tai muuta mielekästä tekemistä yhdessä, esimerkiksi käydään yhdessä uimassa, tehdään ruokaa tai pelataan jotakin. Tähän ei välttämättä tarvitse sisältyä yhtä tiivistä vuorovaikutusta kuin edelliseen, mutta tässä vanhempi on kuitenkin koko ajan saatavilla, jos lapsi häntä tarvitsee. (Mykkänen 2010, 24.)

Vastuullisuudella Mykkänen 2010 viittaa siihen, kun vanhemmalla on vastuu lapsesta ja hän on vastuussa lapsen hyvinvoinnista ja tarpeista. Vastuu näkyy muun muassa lapsen puhtauden ja terveyden hoitamisena sekä siihen, että isä pysyy lapsen läsnä ollessa raittiina. Sitoutuminen voidaan jakaa sekä vuorovaikutukselliseen että tunnepitoiseen sitoutumiseen. Vuorovaikutuksellinen sitoutuminen viittaa sosiaalisten suhteiden määrään ja määrittää yksilön rooli-identiteettiä eli isäidentiteettiä. Tunnepitoinen sitoutuminen viittaa sosiaalisten suhteiden tiivyyteen ja syvyyteen. (Mykkänen 2010, 24.) Omien tunteiden jakaminen, toisten tarinoiden kuuleminen ja ryhmäläisiltä saatu tuki koettiin tärkeäksi kuntoutumisprosessissa. Tunnesuhteet muihin ryhmän jäseniin oli tärkeä elementti, sillä se loi turvallisuutta ja antoi tilaa erilaisuudelle. (Ruisniemi 2006, 173.) Mitä läheisemmät ja tiiviimmät sosiaaliset suhteet isillä on, sitä tiukemmin he ovat myös sitoutuneet isäidentiteettiinsä. Lapset ovat usein isien sosiaalisten suhteiden ylläpitävä voima, sillä isät ovat tiiviimmässä yhteydessä sukulaisiin ja läheisiin ihmisiin lapsen kautta. (Mykkänen 2010, 24.) Osalla isistä oli sosiaaliset suhteet kunnossa, hyvät suhteet lasten äitiin ja sukulaisiin. Nämä isät osasivat nauttia myös yksin olosta ja olivat löytäneet itselleen paikan, jossa he voivat rauhoittua ja mietiskellä. He olivat löytäneet itselleen mielekästä tekemistä ja harrastuksia. Mielekäs tekeminen ja harrastukset pitivät yllä mielenterveyttä. (Suomen Mielenterveysseura, 4, 7.)

Suhde lapsiin nähtiin tärkeänä sekä isyyden, vanhemmuuden että raittiuden kannalta. Isät haluavat olla mukana lapsen kehityksessä ja kasvussa. Jotta isälapsisuhteesta voi tulla hyvä, on isän hyvä keskustella lapsen kanssa päihdeongelmasta. Isällä ja lapsella on hyvä olla myös yhteisiä harrastuksia ja rakentavaa toimintaa. Hyvä sosiaalinen verkosto tukee sekä päihteitä käyttävää isää että lasta. (Solantaus 2013, 8.) Mielekkään tekemisen puute olikin isillä yhteinen

kuntoutumista estävä tekijä. Tähän liittyi aloitekyvyttömyys, jota isät pitivät tärkeänä tekijänä harrastusten ja tekemisen puuttumiseen. Kuntoutumista estävät ja edistävät tekijät nähtiin tärkeinä asioina tunnistaa. Tunnistamisen merkitys korostui kun isät pohtivat omia retkahdusriskejään.

7.2 Opinnäytetyön eettisyyden ja luotettavuuden pohdintaa

Eettiset kysymykset olivat koko toimintani lähtökohta ja saamani tulokset vaikuttivat eettisiin ratkaisuihin ja eettiset kannat taas puolestaan tekemiini ratkaisuihin. (Tuomi 2007, 143.) Olen työssäni ottanut huomioon tutkittavien eli isien oikeudet ja kerroin heille opinnäytetyön tavoitteet ja sen, että osallistuminen on vapaaehtoista ja isät voivat keskeyttää mukanaolonsa, missä vaiheessa tahansa. (Tuomi 2007, 145.) Sosiaali- ja terveydenhuollon toimijana eettisenä lähtökohtanani oli kunnioittaa isien perusoikeuksia, arvostaa heidän itsemääräämistä ja oikeutta tehdä valintoja. Kohtelin heitä yhdenvertaisesti ja tasapuolisesti. (ETENE-julkaisuja 32, 9).

Opinnäytetyön eettisyyttä pohtiessani, mietin omia arvojani, työyhteisön arvoja sekä isien arvoja ja sitä, miten ne kohtasivat työtäni tehdessäni. Työtä tehdessäni ja Isä-teema viikkoon osallistuneena pyrin tunnistamaan isien erityispiirteitä, tarpeita ja oikeuksia, mutta myös samalla omia vastaavia velvollisuuksia. Eettistä herkkyyttäni kuvaa se, että pystyin tekemään päätelmiä siitä, keihin kaikkiin toimintani vaikuttaa. (Juujärvi, Myyryläinen & Pessa 2007, 79 – 80.) Etiikan tehtävänä on auttaa ihmistä tekemään valintoja, ohjaamaan ja arvioimaan omaa ja toisten toimintaa sekä tutkimaan toimintansa perusteita. (Linqvist 2001.) Eettistä pohdintaa on aiheuttanut myös se, että työstäni tulee niin sanottu julkinen. Koska työni on osa Kehittämiskeskus Tyynelän Erityisesti-Isä hanketta, se julkaistaan myös heidän kotisivuilla ja on kaikkien luettavissa sieltä.

Rauhalan mukaan empiirisen tutkimuspiirteenä on se, että sillä on aina jokin kohde, joka ei synny tyhjästä eikä tutkimus sitä synnytä. (Rauhala 2005a, 5, 12 - 13.) Rauhalan 2005a, mukaan ihmiskäsitystä voidaan luonnehtia empiirisen tutkimuksen kannalta siten, että sillä tarkoitetaan kaikkia niitä ihmistä koskevia

tutkimuskohteita, jotka ovat mukana siinä vaiheessa kun tutkija asettaa hypoteesinsa sekä valitsee menetelmänsä. Yleiskielellä ihmiskäsitys tarkoittaa sitä, miten perusasennoiduin isiin ja miten minuun heidän kulttuuriperinne, ideologia ja uskomukset vaikuttivat. (Rauhala 2005a, 18.)

Koska opinnäytetyöni oli empiirinen tapaustutkimus ja se tapahtui minulle tutussa ympäristössä tuttujen kuntoutujien kanssa, minulle oli jo etukäteen muodostunut tietynlaiset ennako-oletukset Isä-teemaviikosta ja siihen osallistuvista isistä. (Rauhala 2005a, 12.) Tapaustutkimuksella voidaan tutkia yhtä tai useampaa tapausta kerralla. Koska kyseessä oli päihteitä käyttävät isät eli ihmiset, tämän tutkimusmenetelmän käyttö oli mielestäni perustelua. Lisäksi keräsin kokemuksia olemalla fyysisesti läsnä kuntoutusviikolla. (Eriksson & Koistinen 2005, 1.) Opinnäytetyöni luotettavuutta lisää se, että olen osannut määritellä työhöni liittyvän tapauksen tarkasti. Tutkimuskysymykset olivat mielestäni relevantteja ja ne laadittiin Erityisesti-Isä hankkeen tavoitteiden pohjalta. Saadut vastaukset eivät kaikilta osin ole yleistettäviä. Lisäksi vastaukset tuottivat myös uutta tietoa tutkittavasta tapauksesta eli isien kuntoutusryhmästä. (Eriksson & Koistinen 2005, 43.)

Opinnäytetyössä isien osallisuutta lisättiin kun heiltä pyydettiin palautetta ja arviointia kuntoutusviikosta. Isien itsemääräämisoikeutta kunnioitettiin ja heitä kohdeltiin tasa-arvoisesti. Isä-teemaviikko ja ryhmämuotoinen kuntoutus antoi isille hyvät ja turvalliset puitteet vertaistukeen ja vuorovaikutukseen. Opinnäytetyön luotettavuuteen vaikuttaa se, olenko onnistunut analysoimaan saamani tulokset työn kannalta tarkasti ja olenko runsaasta materiaalista osannut nostaa oikeat asiat työni keskiöön. Luotettavuuteen vaikuttaa myös se, olenko onnistunut tuottamaan lukijaa kiinnostavan raportin tapauksestani. Luotettavuuteen vaikuttaa myös se, miten olen onnistunut löytämään yhteydet aikaisemmista tutkimuksista, artikkeleista ja kirjallisuudesta omaan työhöni. Ja onko pohdintani riittävän laaja ja tuottaako se uutta aikaisempiin tutkimuksiin nähden. (Eriksson & Koistinen 2005, 44.)

Rauhalan 2005a, mukaan tutkimuksessa käytetyt menetelmät ovat ajattelun standardoituja jatkeita eikä niitä voi koskaan asettaa vastuuseen tutkimuksen laadusta. Tutkijana itse olen vastuussa tutkimuksen laadusta. (Rauhala 2005,

13.) Käyttämäni menetelmät olivat kvalitatiivisen tutkimuksen perusmenetelmiä ja niiden käyttäminen tässä työssä oli perusteltua. Menetelminä olivat havainnointi, ryhmähaastattelu ja palautelomakkeiden käyttö. Näin sain kattavan kuvauksen Isä-teemaviikosta ja isien kokemuksista. Tulosten luotettavuutta saattaa heikentää se, että olin yksin vastuussa tulosten analysoinnista. Toisaalta tutkimuksen luotettavuutta voi lisätä se, että havaintoja ja ryhmähaastattelua tehtäessä niihin osallistui itseni lisäksi myös toinen henkilö. Tutkimuksen luotettavuutta saattaa puolestaan heikentää se, että seitsemästä isästä vain kolme osallistui ryhmähaastatteluun. Koska työni lähtökohtana oli kerätä isien kokemuksia kuntoutuksesta saadusta tuesta isyyteen ja vanhemmuuteen, aineiston keruumenetelmät toivat runsaan ja monipuolisen kuvan isien kokemuksista. Analysointivaiheessa pyrin pilkkomaan aineiston mahdollisimman pieniin osiin, jotta omat ennakkokäsitykseni eivät vaikuta analyysiin. (Eriksson & Koistinen 2005, 43.)

Tulosten luotettavuutta olisi voinut lisätä se, että olisin tutkijana ottanut tutkimustuloksiin mukaan laajemmin saatuja tuloksia havainnoinnista, ryhmähaastattelusta ja ryhmätilanteista tai tehnyt tarkemmat ja laajemmat tutkimuskysymykset. Tämä kuitenkin oli saattanut johtaa siihen, että työstäni olisi tullut huomattavasti laajempi ja niin sanottu punainen lanka olisi kadonnut. Lisäksi työstäni olisi saattanut tulla sekava. Laajemman opinnäytetyön tekeminen yksin olisi ollut liian työläs tehtävä. Opinnäytetyön luotettavuuteen vaikuttaa myös se, että jouduin itse vastaamaan kaikista tutkimukseen liittyvistä ratkaisuksista kuten voin ko käyttää autenttisia lainauksia ja miten ja tunnistetaanko isät näistä lainauksista. Päädyin kuitenkin käyttämään autenttisia lainauksia tutkimuksen elävöittämiseksi.

7.3 Oman ammatillisuuden kehittyminen

Opinnäytetyön tekeminen on ollut vaativa ja raskas prosessi, mutta koen kuitenkin saaneeni siitä vahvuutta omaan ammatillisuuteeni ja se on ollut palkitsevaa. En koe olevani mikään tutkija vaan ennemminkin käytännön läheinen työntekijä ja myös siksi tämän työn tekeminen on ollut minulle haasteellista. Oma

motivaatio ja aiheen kiinnostavuus ovat olleet minulle kantavia voimia. Motivaation on sidoksissa oppijan tavoitteisiin, orientaatioon, arvoihin, uskomuksiin ja odotuksiin. (Ruohotie 2005, 75).

Opinnäytetyötä tehdessäni koen kehittyneeni palautteen vastaanottamisessa. Olen oppinut analysoimaan saamaani palautetta ja omaa toimintaani. Näiden pohjalta olen oppinut asettamaan itselleni uusia tavoitteita ja tekemään uusia ratkaisuja. (Venninen 2007, 1.) Tekemäni ratkaisut ovat mielestäni aina vieneet työtäni eteenpäin ja ne ovat kannustaneet minua jatkamaan työskentelyä. Koska olen joutunut tekemään opinnäytetyötä koskevat vaativatkin ratkaisut ja päätökset yksin, koen, että palautteen saaminen on rikastuttanut työtäni ja sen myötä olen pystynyt laajentamaan omaa tajuntaani ja saanut uusia näkökulmia työhöni. Samalla koen, että ongelmaratkaisutaitoni ovat myös kehittyneet. Työn, opiskeluun liittyvien tehtävien tekeminen ja opinnäytetyön yhteensovittaminen on vaatinut minulta asioiden hyvää organisoimista ja yhteensovittamista.

Opinnäytetyön tekeminen ei ole ollut vain minun yksilöllinen prosessi vaan siihen ovat liittyneet tiiviisti myös ohjaajani ja työyhteisöni ja he ovat olleet osa oppimisprosessiani. (Venninen 2007, 2.) Olen oppinut ohjaajieni kanssa keskustelemaan ja analysoimaan tutkimustani avoimesti ja rehellisesti. Ohjaajilta saamani tuki ja ohjaus ovat olleet todella hyvää ja ammattitaitoista ja olen kokenut sen erittäin tärkeänä.

Työskentely sosiaali- ja terveysalalla vaatii minulta hyviä reflektointitaitoja. Ihmisten kanssa tehtävässä työssä on tärkeää pohtia ja reflektoida omia ajatuksia ja toimintoja. Reflektointi oppimisen näkökulmasta tarkoittaa minulle sitä, että olen oppinut tarkastelemaan asioita oppimastani näkökulmasta käsin ja olen ollut tietoinen omaksumistani tietorakenteista ja työskentelytavoista voidakseni kehittää omaa työtäni. (Nousiainen 2000, 27.)

Reflektointitaitoni ovat tämän työn myötä kehittyneet. Refleksiivisyys hän liittyy vuorovaikutukseen ja olen joutunut opinnäytetyötä tehdessäni ottamaan oman minuuteni ja oman toimintani tarkastelun kohteeksi. Olen oppinut tarkastelemaan asioita eri näkökulmista ja kehittämään omaa toimintaani sen pohjalta. Olen opinnäytetyötä tehdessäni joutunut havainnoimaan, kyselemään, keskustelemaan ja arvioimaan työtäni. Olen reflektoinut omaa työskentelyäni työryh-

män kanssa ja saanut palautetta sekä työryhmältä että isiltä. Tämä on ollut minulle tärkeää ja olen saanut uusia ajatuksia ja näkökulmia työhöni. Kuntoutusryhmissä ja haastattelutilanteessa olen ollut vuorovaikutustilanteessa isien kanssa ja reflektoinut heidän sanomisiaan heijastaen ne takaisin. Olen oppinut käyttämään niin sanottua avointa reflektointia. (Tiuraniemi 2002, 2, 7.)

Olen yllättynyt siitä, miten olen oppinut arvioimaan tietoa. Olen mielestäni oppinut löytämään tutkimukseni kannalta oleellista ja relevanttia kirjallisuutta ja tutkimustietoa. Tosin tutkimuksessani olen käyttänyt kahta pro gradu-tutkielmaa, koska mielestäni näissä tutkimuksissa oli relevanttia tietoa isyydestä ja isien kokemuksista palvelujärjestelmän asiakkaana. Lisäksi näitä pro gradu-tutkielmia on käytetty myös joissakin lisensiaattitutkimuksissa ja väitöskirjoissa.

7.4 Opinnäytetyön hyöty ja kehittämissuhteet

Tukea äitiyteen saavat äidit jo raskausaikana eri palvelujärjestelmissä. Mielenkiintoista olisi tietää, miten isiä tuetaan esimerkiksi sosiaalityössä ja päihdetyössä. Sosiaalityö on naisvaltainen ala ja äidit saavat siellä erilaisen kohtelun kuin isät. Päihdetyössä puolestaan miehet mielletään vain päihdeongelmaisiksi, ei isiksi. THL on kehittänyt neuvolatyön avuksi varhaista vuorovaikutusta tukevan haastattelun (VAVU) lomakkeet: Raskauden aikainen varhaista vuorovaikutusta tukeva haastattelu-lomake, joka on suunnattu vain äideille. Lapsen syntymää seuraava varhaista vuorovaikutusta tukeva haastattelu-lomake, joka on suunnattu molemmille vanhemmille. (THL.) Vastaavanlaisia haastattelulomakkeita voisi kehittää myös sosiaali- ja päihdetyöhön isyyden ja isien vanhemmuuden tukemiseksi.

Opinnäytetyö oli niin sanotusti tilaustyö Erityisesti-isä-projektiin ja toimeksiantajana toimi Kehittämiskeskus Tyynelä, joka hyödyntää tutkimustani omassa lopullisessa raportissaan. Opinnäytetyötä voidaan hyödyntää suunniteltaessa miehiin ja isiin liittyviä uusia projekteja ja hankkeita. Opinnäytetyötä voidaan hyödyntää myös suunniteltaessa päihdekuntoutukseen tai muuhun kuntoutukseen miehille ja isille omia kuntoutusryhmiä. Opinnäytetyön eri osioita voidaan

hyödyntää esimerkiksi hoitosuhdetyöskentelyssä kun asiakkaana on isä. Tutkimusta voisi laajentaa keräämällä lasten kokemuksia isien kuntoutumisen vaikutuksista isyyden, vanhemmuuden ja päihteettömyyden vahvistumiseen. Tutkimusta voisi laajentaa myös keräämällä sosiaalialalla työskentelevien kokemuksia siitä, miten he työssään näkevät isyyden ja, miten he itse tukevat miehen isyyttä ja vanhemmuutta. Tämän kaltaisia ryhmiä voisi suunnitella ja kehittää myös mielenterveysasiakkaille. Myös isyyden vahvistamiseen liittyen voisi kehittää koulutusta isien kanssa työskenteleville.

Tulevaisuuden kehittämishaasteena näen sen, miten päihdetyössä esimiehet ja johtajat näkevät tarpeellisiksi tällaiset eri ryhmille suunnatut kuntoutusryhmät. Kannattaako näitä jatkossa enää suunnitella ja kehittää riippuu varmasti siitä, mitä meneillään oleva sosiaali- ja terveydenhuoltoalan uudistus tuo mukanaan. Selkeästi kuitenkin työni tuloksista on luettavissa, että tällaisille ryhmille on tarvetta ja kysyntää. Mielestäni eri ryhmille kohdistetulla toiminnalla ja kuntoutuksella ennaltaehkäistään mielenterveys- ja päihdeongelmien pahenemista.

LÄHTEET

- Anthony William, Cohen Mikal, Farkas Marianne & Gagne Cheryl 2002. Psychiatric Rehabilitation. 2nd Edition. Boston University. Center for Psychiatric Rehabilitation: Boston.
- Beattie, M. 1999. Irti läheisriippuvuudesta - miten lopetan muiden holhoamisen ja alan huolehtia itsestäni. Juva: WSOY.
- Eriksson, Päivi & Koistinen, Katri 2005. Monenlainen tapaustutkimus. Kuluttajatutkimuskeskus. Helsinki: Julkaisuja 4:2005.
- Eskola Jari & Suoranta Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Oy.
- Eskola, Jari 2007. (Teema)haastattelu tutkimuksen toteuttamisesta. Teoksessa. Leena Viinamäki ja Erkki Saari (toim.): Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Grönfors Martti & Vilkkä Hanna (toim.) 2011. Laadullisen tutkimuksen kenttätömenetelmät. Hämeenlinna: SoFia-Sosiologi-Filosofiapu Vilkkä.
- Heidegger, Martin 1927/2000. Oleminen ja aika. Suom. Reijo Kuparinen. Jyväskylä: Gummerus.
- Helstén Sari & Salonen Santtu 2011. Havaintoja isien kohtaamisesta sosiaali- ja terveyspalveluissa. Ensi- ja turvakotien liitto. Helsinki: Työpapereita 4.
- Higgings, Agnes & McBennett, Pdraig 2007. The petals of recovery in a mental health context. British Journal of Nursing 2007, Vol 16, No 14.
- Honkasalo, Marja-Liisa 2008. Etnografia terveyden, sairauden ja terveydenhuollon tutkimuksessa. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2008: 45, 4 – 17.
- Huttunen Jouko 1999. Muuttunut ja muuttuva isyys. Teoksessa Arto Jokinen (toim.) Mies ja muutos. Tampere: Yliopistopaino Oy.

- Huttunen, Jouko 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Juva: WS Bookwell Oy.
- Huttunen Jouko 2012. Sosiaalinen vanhemmuus uusperheessä: Väestöliitto. Perheaikaa.fi. <https://www.perheaikaa.fi/jutut/lapsi-perheessa/arki-kuntoon/sosiaalinen-vanhemmuus-uusperheessa/>
- Irti Huumeista ry. Riippuvuus.
http://www.irtihuumeista.fi/tietoa_ja_tukea/riippuvuus
- Juujärvi, Soile; Myyry Liisa, & Pessa, Kaija 2007. Eettinen herkkyys ammatillisessa toiminnassa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Kankkunen Päivi & Vehviläinen-Julkunen Katri 2009. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Kiiltomäki, Aliisa & Muma, Päivi 2007. Tässä ja nyt. Sairaanhoidaja tekee kriisityötä. Helsinki: Sairaanhoidajaliitto.
- Kuronen Marjo 2003. ”Eronnut perhe?” Teoksessa Forsberg Hannele & Nätkin Ritva (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus.
- Kosonen Ulla 2011. Päihdeongelmaisten miesten tarinoita isyydestä. THL. Julkari. Yhteiskuntapolitiikka 76 (2011):6. 678 – 685. Luettu 25.5.2014. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102858/kosonen.pdf?sequence=1>
- Koukkari, Marja 2010. Tavoitteena kuntoutuminen – Kuntoutujien käsityksiä kokonaisvaltaisesta kuntoutuksesta ja kuntoutumisesta. Lapin yliopisto: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Akateeminen väitöskirja.
- Kyngäs Helvi & Vanhanen Liisa 1999. Sisällön analyysi. Hoitotiede 11(1), 3 – 11.
- Lahti Jari & Pienimäki Anneli 2004. Päihdekuntoutus rakentuu sosiaaliselle perustalle. Teoksessa: Kuntoutus kanssamme. Ihmisen toimijuuden tukeminen. Karjalainen Vappu & Vilkkumaa Ilpo (toim.) 2004. Stakes. Saarijärvi: Gummerus kirjapaino Oy.

- Laine, Timo 2007. Miten kokemusta voidaan tulkita? Fenomenologinen tulkinta. Kokemusmaailma ja ymmärtäminen. Teoksessa: Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Juva: PS-kustannus.
- Latvala, Eila & Vanhanen-Nuutinen, Liisa. 2003: Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: sisällönanalyysi. Teoksessa: Janhonen S. - Nikkonen M. (toim.): Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Helsinki: WSOY.
- Linqvist, Martti 2001. Terveystieteiden yhteinen arvopohja, yhteiset tavoitteet ja periaatteet. ETENE-julkaisuja 1. Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE. Viitattu 7.9.2014. http://www.etene.fi/c/document_library/get_file?folderId=17185&name=DLFE-543.pdf.
- McMahon Thomas J. & Rounsaville Bruce J. 2002. Substance abuse and fathering: adding poppa to the research agenda. *Addiction* 2002 Sep;97 (9):1109-1115.
- Mesiläislehto-Soukka Helinä 2008. Vajaavainen vahemmuus – ohitettu isyys. Isien kokemuksia vanhemmuudesta eron aikana ja sen jälkeen. Tampereen yliopisto: Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Pro gradu-tutkielma.
- Metsämuuronen, Jari 2007. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Opiskelijalaitos. International Methelp Ky. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Mykkänen, Johanna 2010. Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus. Jyväskylän Yliopisto: Kasvatustieteiden tiedekunta. Väitöskirja.
- Mäntylä, Ritva 2008. Tapauskohtainen joustavuus – tapaustutkimus toimintatutkimuksena. Teoksessa Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. 3. Toimittaneet: Syrjäläinen, Erja; Eronen, Ari & Värri, Veli-

- Matti. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print. 3. painos.
- Nikkanen, Pirjo 2006. Oon vahvempi kuin ennen. Pitkään työelämässä olleiden kuntoutumistarinat. 2006. Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia/70.
- Nousiainen, Inkeri 2000. Kriittinen ote työhön. Teoksessa Miettinen, Seija, Miettinen, Merja, Nousiainen, Inkeri & Kuokkanen, Liisa. Itsensä johtaminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki. WSOY.
- Paunu Petra 2009. Lasten roolit alkoholiperheessä. Päihdelinkki.
<http://www.paihdelinkki.fi/potilas-ja-asiakasohjeet/lasten-roolit-alkoholiperheessa>
- Rabenschlag, Franziska; Schusterschitz, Claudia; Conca, Antoinette; Knuf, Andreas; Needham, Ian & Hoffmann, Holger 2012. Influence of single peer interventions on the recovery attitude of persons with a psychiatric disability: Scandinavian Journal of Caring Science. Vol 4. No 26. Article. 755-60.
- Raitasalo, Kirsimarja & Holmila, Marja 2012. Äidin päihteiden käytön yhteys lapsen kokemiin haittoihin. Yhteiskuntapolitiikka 77 (2012):1, 53 – 62.
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102921/raitasaloholmila.pdf?sequence=1>
- Rauhala, Lauri 2005a. Ihmiskäsitys ihmistyössä. Helsinki: Yliopistopainos.
- Romakkaniemi, Marjo 2011. Masennus. Tutkimus kuntoutumisen kertomusten rakentumisesta. Lapin yliopisto: Akateeminen Väitöskirja.
- Rouhiainen Leena 2010. Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusote. Minäkö tutkija? Johdanto laadulliseen/positiiviseen tutkimukseen. Teatterikorkeakoulu. www.koppa.jyu.fi/xip.fi/tutkija
- Ruisniemi, Arja 2006. Minäkuvan muutos päihderiippuvuudesta toipumisessa. Tutkimus yhteisöllisestä päihdekuntoutuksesta. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto: Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityönlaitos.

Ruohotie, Pekka 2005. Oppiminen ja ammatillinen kasvu. Helsingin: WSOY.

Saaristo, Liisa 2010. Ammatillisesti ohjatut vertaistukiryhmät kriisistä selviytymisen tukena. Suomen mielenterveysseura. Varhaiskuntoutus. ”Kyllä me yhdessä selvitään”. Voimauttavaa vertaistukea kriisitilanteissa. Ladattavat raportit ja oppaat aakkosjärjestyksessä. http://www.mielenterveysseura.fi/tiedotus_ja_julkaisut/ladattavat_raportit_ja_oppaat

Schmitt Florence 2003. ”Riittävän hyvä vanhemmuus”.Teoksessa Sinkkonen Jari (toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY.

Solantaus, Tytti 2013. Hur tar jag hand om mina barn? En handbok för föräldrar som oroar sig för sitt alcohol – eller brogbrug. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin Laitos. <https://www.julkari.fi/handle/10024/110701>

Sosiaali- ja terveysministeriö. Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma. Ehdotuksia mielenterveys- ja päihdetyön kehittämiseksi vuoteen 2015. Väliarviointi ja toteutumisen kannalta erityisesti tehostettavat toimet. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:24.

Sosiaali- ja terveysalan eettinen perusta. ETENE-julkaisuja 32. Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki 2011. Viitattu 7.9.2014. http://www.etene.fi/c/document_library/get_file?folderId=63023&name=DLFE-2903.pdf.

Suomen Mielenterveysseura. Suunnista voimavarojesi lähteelle. Opas. Suomen mielenterveysseura. Kunnossa kaiken ikää. Ladattavat raportit ja oppaat aakkosjärjestyksessä. http://www.mielenterveysseura.fi/tiedotus_ja_julkaisut/ladattavat_raportit_ja_oppaat

Terveiden ja Hyvinvoinnin Laitos. Päihderiippuvuus. Neuvoa-antavat päihdetyötä tekeville. http://www.thl.fi/fi_FI/web/neuvoa-antavat-fi/alkoholiriippuvuus

- Terveyden ja Hyvinvoinnin Laitos. Kasvun kumppanit. Lasten hyvinvointia vahvistamassa. Neuvolatyön tukena käytettäviä lomakkeita. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/lomakkeet/lomakkeet_neuvolatyohon
- Terveyden ja Hyvinvoinnin Laitos. Neuvoa-antava päihdetyötä tekeville. Päihdehoitopaikat. <http://www.thl.fi/tietokannat/hoitopaikat/index.html>
- Tienvieri Sanna 2011. Isien kokemuksia kohtaamisista sosiaalityöntekijöiden kanssa. Helsingin Yliopisto: Valtiotieteellinen tiedekunta. Sosiaalityö. Pro gradu – tutkielma.
- Tiuraniemi, Juhani 2002. Reflektiivisyys asiantuntijan työssä. Teoksessa Niemi, Pekka & Keskinen Esko 2002. Taitavan toiminnan psykologia. Turku: Turun yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja, 165 – 195. <http://tiuraniemi.fi/Ammaref.pdf>
- Tuomi Jouni & Sarajärvi Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Vaaranen, Heli; Oulasmaa, Minna & Leinonen, Anne (toim.). Parisuhde. Tietoa parisuhteesta. Parisuhteen kriisit. Riippuvuudet parisuhteessa: Väestöliitto. http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/parisuhteen_kriisit/riippuvuudet/
- Varto, Juha 2005. Laadullisen tutkimuksen metodologia. metodologia tutkii menetelmien perusteita ja oletuksia: Elan Vital.
- Venninen, Tuulikki 2007. ”Olen enemmän alkanut pohtimaan ja sanomaan ääneen mitä ajattelen” - ammatillinen kehittyminen ja yhteisöllinen palaute päiväkodin työtiimeissä. Helsinki: Väitöskirja. Tutkimuksia 282.
- Vuorinen, Kimmo 2005. Etnografia. Teoksessa Ovaska, Saira, Aula, Anne & Marjaranta, Päivi (toim.). Käytettävyystudkimuksen menetelmät. Tampereen yliopisto: Tietojenkäsittelytieteiden laitos B-2005-1. <http://www.cs.uta.fi/usabsem/luvut/5-Vuorinen.pdf>

WHO. Mental Health action plan 2013 – 2020.

[pps.who.int/iris/bitstream/10665/89966/1/9789241506021_eng.pdf?
ua=1](https://pps.who.int/iris/bitstream/10665/89966/1/9789241506021_eng.pdf?ua=1)

LIITTEET

Liite 1. Havainnointilomake

Tyynelän kehittämiskeskus/Kuopion seudun päihdepalvelusäätiö, Integroitu kuntoutus

RYHMÄTOIMINNAN HAVANNOINTILOMAKE

Pvm: _____ 2013 Klo: _____

Havainnoija: _____

Ryhmäaihe: _____

EI-KIELELLINEN VIESTINTÄ (fyysinen olemus, ilmeet ja eleet)

KIELELLINEN VIESTINTÄ (rohkeus puhua ryhmässä, minkälaista kieltä ryhmäläiset käyttävät)

HUOMIOITA ISÄ-ERITYISESTI PUHEESTA

MUUTA HUOMIOITAVAA RYHMÄSTÄ

Liite 2. Teemahaastattelurunko

RYHMÄHAASTATTELUN TEEMAT

1. Isien kuntoutusjaksolta saama tuki isyyteen
 - millaista tukea sait kuntoutusjaksolta isyyteen?
 - miten paljon olet ollut lapsen/lasten kanssa tekemisissä kuntoutuksen jälkeen? (lisääntynyt/vähentynyt)
 - miten suhteesi lapseen on muuttunut? (korjaantunut/huonotunut/pysynyt ennallaan)

2. Isien kuntoutusjaksolta saama tuki vanhemmuuteen
 - millaista tukea sait kuntoutusjaksolta vanhemmuuteen?
 - mikä kokemus sinulla on siitä, onko yhteydenpito lapseen/lapsiin lisääntynyt?
 - minkälainen rooli sinulla on lapsen/lasten elämässä?
 - miten roolisi vanhempana on muuttunut? Vai onko muuttunut? (vastuu lapsen kasvusta ja kehityksestä)

3. Kuntoutumista estävät tekijät
 - mitkä tekijät ovat estäneet kuntoutumistasi?
 - ✓ päihteiden käytön lisääntyminen
 - ✓ suhde lapseen huonontunut
 - ✓ isänä ja vanhempana olo huonontunut/muuttunut entisestään
 - ✓ minä itse

4. Kuntoutumista edistävät tekijät
 - mitkä tekijät ovat edistäneet kuntoutumistasi?
 - ✓ päihteiden käytön vähentyminen
 - ✓ elämönhallinnan vahvistuminen
 - ✓ isyyden ja vanhemmuuden vahvistuminen

Liite 3. Tutkimuskysymyksiä kuvaavia ilmaisuja

<u>Kuntoutuksesta saatu tuki isyyteen</u>	<u>Kuntoutuksesta saatu tuki vanhemmuuteen</u>	<u>Kuntoutumista estävät tekijät</u>	<u>Kuntoutumista edistävät tekijät</u>
Alkoholi ja isyys eivät sovi yhteen	Itsetutkiskelun lisääntyminen	Työ, kiire ja stressi	Voimavarojen lisääntyminen
Itseensä tutustumisen suhteessa alkoholiin, isyyteen ja isovanhemmuuteen	Omien arvojen pohtiminen	Alkoholin käyttö/retkahtaminen	Harrastukset
Ryhmän tuki raittiuteen ja ryhmäkeskustelut isyydestä ja isovanhemmuudesta	Rehellisyys	Alkoholilta vapautuvan ajan käytön ongelma	Itselle oman ajan antaminen
Keskusteluyhteys lapsien kanssa parantunut	Aito läsnäolo lisääntynyt	Mielekkään tekemisen puuttuminen	Kuntoutusjaksot/vertaistuki
Suhde lapseen parantunut/lasten suhde isiin parantunut	Vanhemmuuden suorittaminen vähentynyt	Harrastusten aloittamisen vaikeus	Lepo
Lasten tapaamiset lisääntyneet	Kuntoutusjaksolla aikaa pysähtyä miettimään asioita	Aloitekyvyttömyys ”jos ei aloita niin ei voi tehdä”	Tasapainon säilyttäminen
Lasten oma aktiivinen yhteydenpito isiin lisääntynyt	Aikaa enemmän lapsille	Keskittymiskyvyn puute	Rentoutusharjoitukset
Isien ja lasten yhteiset harrastukset lisääntyneet	Lasten luottamus isiin vahvistunut	”Minä itse” eli juomista oikeuttavien syiden ylläpitäminen ja etsiminen	Elämäntalouden hallinta
Isien aito kiinnostus lapseen lisääntynyt	Vastuun ottaminen ja velvoitteiden hoitaminen parantunut	Arkirutiinien puuttuminen	Isyyden ja vanhemmuuden vahvistuminen
Rentous ja huumori lasten kanssa olemisessä lisääntynyt	Kiinnostus ja osallistuminen lasten elämään lisääntynyt	Tasapainon järkkyminen (työ 8 h, lepo 8 h, hoito 8 h)	Alkoholin käytön vähentäminen tai lopettaminen
		Raittiiden ystävien puuttuminen	Retkahdusriskien tunnistaminen

			Läheisten tuki
			Onnistunut kieltäytymistilanne

Liite 4. Isien elämän arvot

Huolto

Motivaatio

Luottamus

Omatunto

Unelmat

Rehellisyys

Parisuhde

Realismi

Terveys

Oma terveellinen elämä

Elämän arvoja

Itsekuri

Lapset

Toimeentulo

Rohkeus

Onnellisuus

Läheiset

Huolenpito

Usko

Toivo

Rakkaus

Turvallisuus

Työ/Tekeminen

Liite 5. Tutkimuslupahakemus

Hannele Räsänen

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

20.10.2013

Toimitusjohtaja Esko Blåfield

Sammonkatu 16 A

70500 Kuopio

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Olen Hannele Räsänen ja opiskelen Oulun Diakonia-ammattikorkeakoulussa mielenterveystyön ylempää ammattikorkeakoulututkintoa. Teen opinnäytetyötä lukuvuosina 2013 – 2014. Opinnäytetyöni on osa Tyynelän kehittämiskeskuksen Erityisesti-isä hanketta.

Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia, mikä vaikutus päihdekuntoutuksella on isyyden vahvistumiseen ja isyyden vahvistumisen vaikutus kokonaiskuntoutumiseen. Tutkijana olen kiinnostunut siitä, miten päihteitä käyttävät isät kokevat kuntoutusjakson ja vahvistaako kuntoutusjakso heidän isyyttä ja kokonaiskuntoutumista.

Asemani tutkijana on osallistua Isä-teemaviikon kuntoutusjaksolle sekä työntekijänä että tutkijana. Kuntoutusjakson aikana teen havaintoja ja kerään kokemuksia isiltä kuntoutuksen annista. Kuntoutusjakso toteutuu 4. – 8.11.2013. Ryhmähaastattelun isät päihde- ja isä-näkökulmasta tammikuussa 2014. Tutkimus toteutetaan laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Tutkimuksessa käytetään tulkinnallista kvalitatiivista analyysiä, mikä mahdollistaa liikkeelle lähdön tutkijan omasta esiymmärryksestä ja antaa mahdollisuuden muuttaa ennakkokäsityksiä. Tutkimustulokset analysoidaan diskurssianalyysiä käyttäen. Tutki-

muksessa ei käytetä kuntoutujien henkilötietoja tunnistettavassa muodossa ja tutkimusaineisto hävitetään asianmukaisesti tutkimuksen valmistuttua.

Sitoudun siihen etten käytä saamiani tietoja tutkittavan tai hänen läheistensä vahingoksi tai halventamiseksi taikka sellaisten muiden etujen loukkaamiseksi, joiden suojaksi on säädetty salassapitovelvollisuus eikä luovuta saamiani henkilötietoja sivullisille. Tutkijana olen tietoinen lainsäädännön, erityisesti henkilötietolain henkilötietojen käsittelylle asettamista vaatimuksista sekä vastuustani tietojen lainmukaisesta käsittelystä. Tietosuojavaltuutetun tehtävänä on neuvoa, ohjata ja valvoa henkilötietojen käsittelyä. Tietosuojavaltuutetun toimisto on antanut muun muassa ohjeet "Tietosuoja ja tieteellinen tutkimus henkilötietolain kannalta" ja Henkilötietojen käsittely suostumuksen perusteella". Luovutan valmiista tutkimusraportista yhden kappaleen korvauksetta Kuopion seudun päihdepalvelusäätiölle, osoite Sammonkatu 16 A, 70500 Kuopio.

Opinnäytetyötäni ohjaa yliopettaja Ikali Karvinen Helsingin toimipisteestä ja opettaja Arja Markkanen Oulun toimipisteestä.

Pyydän lupaa kuntoutujilta heidän havainnointiin ja haastatteluun tutkimuksen toteuttamiseksi.

Yhteistyöterveisin

Hannele Räsänen

LIITTEET

Alustava tutkimussuunnitelma

Havainnointi- ja haastattelulomakkeet

Liite 6. Lupa hoitorekisterin käyttämisestä

Hannele Räsänen

HOITOREKISTERIN KÄYTTÖ LUPA

2.1.2014

Toimitusjohtaja Esko Blåfield

Sammonkatu 16 A

70500 Kuopio

LUPA HOITOREKISTERIN KÄYTTÄMISESTÄ

Pyydän lupaa saada käyttää hoitorekisteriä isä-teemaviikkoon liittyen. Tietoja tarvitsen opinnäytetyötäni varten. Tietoja tarvitaan kun isille lähetetään kutsukirjeet ryhmähaastattelua varten. Tarvittavat tiedot ovat isien osoitetiedot ja ryhmistä tuotettu materiaali vain siltä osin kun ne ovat opinnäytetyön kannalta tarpeellista. Tarvittavasta materiaalista ei ole tunnistettavissa yksittäisiä henkilöitä eikä henkilötietoja vaan ainoastaan ryhmien sisältö ja isä-ryhmän tuottama materiaali ryhmäaiheista.

Yhteistyöterveisin

Hannele Räsänen

Diak Oulun toimipiste

Mielenterveystyö

Ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Liite 7. Kutsukirje ryhmähaastatteluun

KUTSUKIRJE RYHMÄHAASTATTELUUN

7.1.2014

Hei

Osallistuit kuntoutuksen isä-teemaviikolle 4. – 8.11.2013. Tuolloin kerroin, että teen opinnäytetyötä isä-viikosta. Kerroin tuolloin, että tutkimukseeni liittyy myös haastattelutilanne ja annoit tuolloin suullisen lupauksen osallistua ryhmähaastatteluun. Kerroin myös, että osallistuminen ryhmähaastatteluun on vapaaehtoista.

Olemme varanneet ryhmähaastattelun tiistaina 21.1.2014 klo 16:30. Haastattelu tapahtuu Mäkikatu 11 ryhmätilassa. Haastattelu on vapaamuotoinen isä-teeman mukaisesti. Haastattelun lomassa tarjoamme teille kahvit ja pientä purtavaa. Tervetuloa.

Ohessa on liitteenä suostumus ryhmähaastatteluun ja sinun hoitorekisteritietojen käyttämistä opinnäytetyötä varten. Allekirjoita suostumus ja tuo se mukansi haastattelutilanteeseen.

Ystävällisin yhteistyöterveisin

Hannele Räsänen

Diak Oulun toimipiste

Kaisa Ovaskainen

Kehittämiskeskus Tyynelä

Erityisesti isä-hanke

Liite 8. Suostumus haastatteluun

SUOSTUMUS HAASTATTELUUN

Suostun isä-teemaviikkoon liittyen ryhmähaastatteluun. Lisäksi annan suostumukseni hoitorekisteritietojeni käyttämistä varten. Hoitorekisteristä käytetään vain isä-teemaviikolta saatua materiaalia. Minulle on kerrottu, että tietojani ei ole tunnistettavissa lopullisessa tutkimusraportissa ja haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Tuon haastatteluun tullessani tämän suostumuksen allekirjoitettuna.

Päiväys ja allekirjoitus

Nimen selvennys